Helsingfors stad

LÄROPLAN FÖR FÖRSKOLEUNDERVISNINGEN I HELSINGFORS 2016

Innehållsförteckning

1. Inledning ... 3
1.1. Grunderna för förskoleundervisningens läroplan ... 3
1.2. Läroplanen för förskoleundervisning i Helsingfors ... 3
2. Principerna för hur förskoleundervisningen ordnas ... 5
2.1 Grunden och särdragen ... 5
2.2 Förpliktelser som styr förskoleundervisningen ... 5
2.3 Värdegrund och språkstrategi för den svenska småbarnspedagogiken och utbildningen ... 6
2.4 Förskoleundervisning som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip 7
2.5 Främjande av jämställdhet i förskoleundervisningen ... 8
3. Förskoleundervisningens uppdrag och allmänna mål ... 8
3.1 Synen på lärande ... 9
3.2 Verksamhetskultur som stödjer växande och lärande ... 9
3.3 Lärmiljöer och mångsidiga arbetssätt ... 11
3.4 En förskola för alla ... 12
4. Mångsidiga kompetenser i förskoleundervisningen ... 13
4.1 Förmåga att tänka och lära sig ... 14
4.2 Kulturell och kommunikativ kompetens ... 14
4.3 Vardagskompetens ... 15
4.4 Multilitteracitet ... 15
4.5 Digital kompetens ... 16
4.6 Förmåga att delta och påverka ... 16
5. Lärområden i förskoleundervisningen ... 16
5.1 Mina många uttrycksformer ... 17
5.2 Språkets rika värld ... 19
5.3 Jag och vår gemenskap ... 20
5.4 Jag utforskar min omgivning ... 22
5.5 Jag växer och utvecklas ... 24
6. Dokumentering och utvärdering ... 26
6.1 Verksamheten dokumenteras ... 27
6.2 Verksamheten utvärderas ... 27
6.3 Barnet deltar i utvärderingen ... 28
7. Specifika frågor angående språk och kultur ... 29
7.1 Annan språklig och kulturell bakgrund i förskoleundervisningen ... 29

7.2 Förskoleundervisning på två språk 30
8. Samarbete mellan småbarnspedagogiken, förskole- och nybörjarundervisningen i Helsingfors 30
8.1 Samarbete vid övergången från småbarnspedagogik till förskoleundervisning 31
8.2 Samarbete med nybörjarundervisningen 31
8.3 Samarbete med vårdnadshavarna 32
9. Välmående, elevvård och mobbningsförebyggande arbete 33
9.1 Elevvård 33
9.1.1 Yrkesövergripande samarbete inom elevvården 34
9.1.2 Gemensam elevvård 34
9.1.3 Individuell elevvård 35
9.1.4 Elevvårdsplanen 37
9.2 Mobbningsförebyggande arbete inom förskoleundervisning 37
10. Stöd för barnets växande och lärande 38
10.1 Allmänt stöd 39
10.2 Intensifierat stöd 40
10.2.1 Pedagogisk bedömning 40
10.2.2 Pedagogisk bedömning för blivande skolbarn 40
10.3 Särskilt stöd 41
10.4 Pedagogisk utredning för förskolebarn 41
10.5 Förlängd läroplikt 42
10.6 Assistent- och tolkningstjänster 42

1. Inledning

1.1. Grunderna för förskoleundervisningens läroplan

Grunderna för förskoleundervisningens läroplan är en nationell föreskrift utfärdad av Utbildningsstyrelsen enligt lagen om grundläggande utbildning, utifrån vilken den lokala läroplanen för förskoleundervisningen ska utarbetas och förskoleundervisningen genomföras. Beredningen av läroplansgrunderna regleras främst av lagen och förordningen om grundläggande utbildning och av statsrådets förordning som fastställer målen för förskoleundervisningen. Syftet med grunderna för förskoleundervisningens läroplan är att främja att en högklassig och enhetlig förskoleundervisning förverkligas i hela landet.

Enligt lagen om grundläggande utbildning ska barnen året innan läroplikten börjar delta i förskoleundervisning eller annan verksamhet genom vilken målen för förskoleundervisningen uppnås. I grunderna för läroplanen fastställs målen och det centrala innehållet i förskoleundervisningen, samarbetet mellan vårdnadshavarna och förskolan samt principerna för elevvård och målen för den elevvård som hör till undervisningsväsendet. Förskoleundervisningen är en helhet som omfattar undervisning och fostran, där målen inom olika delområden är relaterade till varandra och formar grunden för verksamhetskulturen.

1.2. Läroplanen för förskoleundervisning i Helsingfors

Läroplanen för förskoleundervisningen i Helsingfors bygger på de riksomfattande grunderna för läroplanen för förskoleundervisningen med betoning på Helsingforsperspektiv. I läroplanen bestäms målen och det centrala innehållet i förskoleundervisningen, elevvården, samarbetet mellan vårdnadshavarna, småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen samt hur förskoleundervisningen anordnas och förverkligas utgående från de nationella grunderna för förskoleundervisningens läroplan. I läroplanen har man tagit hänsyn Helsingfors stads värden, särdrag, arbetsmetoder och målsättningar samt barnens behov.

Läroplanen för förskoleundervisningen i Helsingfors definierar, styr och stöder förverkligandet av förskoleundervisningen i alla de enheter som erbjuder förskoleundervisning. Läroplanen är utarbetad tillsammans med personalen inom förskole- och nybörjarundervisning i Helsingfors. Barnen och vårdnadshavarna har varit delaktiga under sammanställningen av läroplanen. Under läroplansprocessens gång har barnen på förskolor fört fram åsikter och önskemål om till exempel det vad de vill lära sig på förskolan och vilka förmågor de tror att de kommer att behöva i framtiden.

Bild 1: Jag vill lära mig på förskolan

Bild 2: Jag tror jag måste kunna i framtiden

De delar i läroplanen som gäller elevvården och samarbetet mellan hem och förskola har utarbetats i samarbete med social- och hälsovården. Kontinuiteten mellan småbarnspedagogiken och förskole- och nybörjarundervisningen är naturlig. Den svenska förskoleundervisningen samarbetar naturligtvis också med den finska förskoleundervisningen. Vid utarbetandet av läroplanen för förskoleundervisningen i Helsingfors har man tagit hänsyn till kontinuiteten från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och vidare till den grundläggande utbildningen. Man har också tagit i beaktande både Helsingfors stads plan för småbarnsfostran (2007) och läroplanen för den grundläggande utbildningen (2014) speciellt gällande de delar som gäller anordnandet av förskoleundervisning och samarbetet. Läroplanen innehåller inte gemensamma mål för barnens kunskapsnivåer i förskolan.

I läroplanen för förskoleundervisningen i Helsingfors har man också tagit hänsyn till samarbetet med både interna och externa samarbetsparter. Stadens interna samarbetsparter är till exempel den finska småbarnspedagogiken och utbildningen, social- och hälsovården, kulturcentralen, idrotts- och fritidstjänsterna samt stadsbiblioteket. Till de största externa samarbetsparterna hör huvudstadsregionens övriga kommuner, Folkhälsan, Barnavårdsföreningen i Finland, Stiftelsen Sedmigradsky, församlingar och andra instanser som ordnar småbarnspedagogik och eftermiddagsverksamhet för skolelever enligt lagen om grundläggande utbildning i Helsingfors.

Den enhetsvisa verksamhetsplanen som görs årligen kompletterar läroplanen för förskoleundervisningen i Helsingfors. Där beskrivs hur läroplanens innehåll, metoder och målsättningar förverkligas i förskoleundervisningen. Verksamhetsplanen godkänns av utbildningsanordnaren. Förskolorna planerar årligen sin verksamhet och skriver in det i verksamhetsplanen och utvärderar i slutet av vårterminen. Samarbetsplanen med nybörjarundervisningen utarbetas varje år och sätts med som en bilaga i verksamhetsplanen.

Förskolorna deltar i självutvärdering och extern utvärdering som genomförs en gång per fullmäktigeperiod. Utvärderingen baserar sig på läroplansgrunderna och kvalitetskriterierna för ett välfungerande daghem som är utarbetade på utbildningsverket utifrån modellen ”En välfungerande skola”.

I Helsingfors utarbetas för varje barn en individuell plan för förskoleundervisning. Barnets plan för förskoleundervisning fungerar som ett verktyg för planeringen och förverkligandet av förskoleundervisning. Där beskrivs även samarbetet med vårdnadshavarna och hur informationen om barnets utveckling och lärande förs vidare till skolan. För de barn som får särskilt stöd utarbetas en individuell plan för anordnandet av förskoleundervisning (IP).

Bild 3: Läroplanens nivåer

2. Principerna för hur förskoleundervisningen ordnas

2.1 Grunden och särdragen

Enligt stadens vision är Helsingfors en bostadsort med gemenskap mellan invånarna och en huvudstad där servicen fungerar, beslutsfattandet är öppet och vetenskap, konst och kreativitet blomstrar. Olikheter inom de olika områdena tas i beaktande när man ordnar service, så att alla helsingforsare har likvärdiga möjligheter att lära sig. Helsingfors är gemensamt, vilket betyder att det respekteras att olika befolkningsgrupper bevarar sitt eget språk och sin egen kultur och att alla invånare har kulturella rättigheter. Rasism tolereras inte i Helsingfors – helsingforsarna kan vara olika men ändå jämlika. Jämställdhet är en grundläggande rättighet för alla och ett grundläggande samhälleligt värde.

De svenska förskolorna följer samma skolupptagningsområden som den grundläggande utbildningen i Helsingfors. I Helsingfors utgår man från närskoleprincipen och inkludering. Med inkludering avses att alla barn oberoende av inlärningsförutsättningar och/eller funktionsnedsättning har rätt att i första hand få undervisning i sin närförskola och skola.

I Helsingfors bygger man upp framtidens skola, en skola där lärandet ses som en öppen och flexibel process, som sker i samverkan med andra. Vilket rum som helst kan användas för undervisning och tekniken smälter in som en naturlig del av lärmiljön. Den byggda omgivningen, naturen, det mångsidiga utbudet av kultur och hobbyn samt de olika och mångsidiga möjligheterna att röra på sig i staden bildar verksamhetskulturen för förskoleundervisning.

2.2 Förpliktelser som styr förskoleundervisningen

Kommunen är skyldig att ordna förskoleundervisning för barn som bor inom kommunen året innan läroplikten börjar. Enligt lagen om grundläggande utbildning har ett barn som deltar i förskoleundervisning rätt att varje dag i förskolan få undervisning enligt läroplanen samt sådan handledning och sådant stöd som förutsätts för en gynnsam utveckling och lärande.

Förpliktelserna som styr förskoleundervisningen grundar sig på Finlands grundlag, lagen och förordningen om grundläggande utbildning och statsrådets förordning som utfärdats med stöd av den, elev- och studerandevårdslagen samt på grunderna för förskoleundervisningens läroplan. Enligt Finlands grundlag får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. Också förpliktelser som grundar sig på annan lagstiftning eller internationella avtal som Finland förbundit sig att följa ska beaktas då undervisningen ordnas. Sådana är bland annat lagen om likabehandling, jämställdhetslagen, Europakonventionen om mänskliga rättigheter och FN:s konvention om barnets rättigheter. Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter är alla som arbetar med eller för barn skyldiga att följa avtalets grundläggande principer, som är att alla barn har samma rättigheter och lika värde, att barnet ska skyddas mot diskriminering, att barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn, att alla barn har rätt till skydd, omvårdnad och utveckling och att alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad.

Förskoleundervisningen omfattar i allmänhet ett läsår och ska ges under minst 700 timmar. För barn som omfattas av förlängd läroplikt beskrivs alternativen i kapitel 10. Förskoleundervisningen ska ordnas så att barn som deltar i förskoleundervisning har möjlighet att använda andra tjänster inom småbarnspedagogiken. I Helsingfors ordnas förskoleundervisning på svenska både i daghem

och skolor. Barnet har rätt att få småbarnspedagogik i samma enhet där förskoleundervisningen ges.

Förskoleundervisningen ska på ett positivt sätt ta hänsyn till barnens olika språkliga, kulturella och religiösa bakgrund eller åskådning. Barnens åsikter ska beaktas och utvecklingen av deras identitet stödjas.

I lagstiftningen som berör förskoleundervisningen betonas vårdnadshavarnas delaktighet. Vårdnadshavarna har rätt att få information om förskoleundervisningens mål och verksamhet och om sitt barns förskoledag. Vårdnadshavarnas åsikter och den information och respons som de ger ska beaktas när förskoleundervisningen utvecklas. Förskoleundervisningen, läromedlen och redskapen som används i undervisningen samt behövlig elevvård är avgiftsfria. Barnen ska varje förskoledag avgiftsfritt få en fullvärdig måltid som är ändamålsenligt ordnad och övervakad.

2.3 Värdegrund och språkstrategi för den svenska småbarnspedagogiken och utbildningen

Förskoleundervisningen i Helsingfors bygger både på de värden som beskrivs i de nationella grunderna för förskoleundervisningens läroplan och de värden som Helsingfors stad har fastställt. Förskoleundervisningen bygger på uppfattningen om barndomens egenvärde. Varje barn är unikt och värdefullt precis så som det är. Alla barn har rätt att bli hörda, sedda, tagna i beaktande och förstådda som individer och som medlemmar i gruppen. Barnen har rätt att lära sig och bilda sig en uppfattning om sig själva och världen utifrån sina egna perspektiv.

Varje barn har rätt till god undervisning. God förskoleundervisning kännetecknas av uppmuntrande respons och rättvist bemötande. Barnen ska ges möjlighet att uttrycka sig och sina tankar, hantera känslor och konflikter samt pröva på och lära sig nya saker. Förskoleundervisningen ska stödja barnens förmåga att förstå värderingar, tillägna sig hälsosamma levnadsvanor samt utveckla sina emotionella färdigheter och sitt sinne för estetik.

Helsingfors stadsfullmäktige godkänner strategiprogrammet som omfattar stadens primära mål och utvecklingsobjekt och de viktigaste åtgärderna under fullmäktigeperioden. Ett separat strategiprogram utarbetas för varje fullmäktigeperiod. De värden som beskrivs i strategiprogrammet följs också inom förskoleundervisningen.

Den svenska förskoleundervisningen i Helsingfors baserar sig på en gemensam värdegrund för den svenska småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och grundläggande utbildningen i Helsingfors och tar hänsyn till de ovan nämnda mål som står i Finlands grundlag, lagen om likabehandling och Helsingfors stads strategiprogram.

- Inom den svenska småbarnspedagogiken och utbildningen erbjuds en enhetlig svensk lärstig från småbarnspedagogik till andra stadiet i Helsingfors.
- Kontinuiteten syns i den gemensamma synen på vård, fostran, tillväxt och lärande i alla åldrar.
- Utvecklingen, lärande och växande sker tillsammans i en uppmuntrade och respektfull interaktion.
- Lärmiljöer är pedagogiska och kvalitativa och man står för en hållbar utveckling.
- Allas välmående, mångfald och glädje utgör grunden för verksamheten.

Att vara helsingforsare

Helsingfors består av olika stadsdelar och de områdesvisa aspekterna beaktas då förskoleundervisningen ordnas så att alla helsingforsare har likvärdiga möjligheter till lärande. De områdesvisa aspekterna och gemensamma målsättningar lyfts fram i de enhetsvisa verksamhetsplanerna inom både småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen.

Förskolan i Helsingfors är en del av ett kulturellt föränderligt och pluralistiskt samhälle. Stadens mångfald samt globalitet är synlig i förskolorna i Helsingfors. I Helsingfors är den rika mångfalden en viktig del av förskolans värdegrund. Internationalismen är en tillgång. Olika identiteter, språk, religioner och åskådningar är i växelverkan med varandra. Förskolan uppskattar varje barns språk och åskådning samt vårt lands kulturarv och nationalspråk. I förskoleundervisningen ska man bekanta sig med kulturella traditioner samt diskutera olika tanke- och handlingsmönster på ett konstruktivt sätt. I förskolan lär man sig att utveckla förståelse och respekt för individer och grupper och ett ansvarsfullt agerande gentemot varandra. Barnet har en grundrättighet till sitt eget språk och sin egen kultur. Helsingfors tvåspråkighet är en rikedom. Genom att samarbeta på ett mångsidigt sätt kan man stöda livskraften hos språken och kulturerna.

Språkstrategi

Språkstrategin har utarbetats för att stärka det svenska språket och den ingår i enheternas läroplaner och verksamhetsplaner.

För att utveckla barns och ungas svenska skapas lärmiljöer som är språkstödjande i fråga om arbetsmetoder och material. Man strävar efter en positiv atmosfär där barn och unga utvecklar sina sociala och kommunikativa färdigheter. Den pedagogiska verksamheten stöder språket kontinuerligt, bl.a. genom berättande, läsande och skrivande.

Det svenska kulturutbudet som erbjuds utnyttjas och barnen ska få bekanta sig med staden som svenskspråkig miljö. De svenska enheterna samarbetar med de finska i staden i syfte att främja en levande tvåspråkighet i Helsingfors.

Det som är viktigt är att stärka barns och ungas svenska så att de i alla sammanhang kan använda språket på modersmålsnivå. Barn och unga med annan en språkbakgrund än en enspråkigt svensk ges möjlighet att utveckla skolspråket och samtliga barn och unga uppmuntras att utveckla alla sina språk. Personalen på förskolan fungerar tillsammans med vårdnadshavarna som språkliga förebilder och stöder utvecklingen.

2.4 Förskoleundervisning som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip

Statsrådet kan bevilja en registrerad sammanslutning eller stiftelse tillstånd att ordna förskoleundervisning. I tillståndet kan anordnaren av förskoleundervisning beviljas en särskild utbildningsuppgift som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip.

I förskoleundervisning som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip bör verksamheten, fostran och undervisningen följa de allmänna mål som fastställts för förskoleundervisningen. Förskoleundervisningen ska följa föreliggande läroplansgrunder för förskoleundervisningen utan att binda barnen vid något värde- eller fostringsfilosofiskt system som ligger bakom en specifik världsåskådning eller pedagogisk princip. Om avvikelser och prioriteringar

bestäms i tillståndet att ordna förskoleundervisning och i statsrådets förordning. I Helsingfors ordnar privata serviceproducenter förskoleundervisning som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip. Deras tillstånd godkänns för ett år åt gången, om kriterierna för att anordna förskoleundervisning uppfylls.

2.5 Främjande av jämställdhet i förskoleundervisningen

Enligt lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män ska jämställdhet främjas inom all undervisning och utbildning. Myndigheter och utbildningsanordnare samt andra sammanslutningar som tillhandahåller utbildning eller undervisning ska se till att alla individer oberoende av kön har lika möjlighet till utbildning och avancemang inom yrket samt att undervisningen, forskningen och läromedlen stöder syftet med denna lag. Vid utbildning och undervisning ska jämställdhet främjas med hänsyn till barnens ålder och mognad. I fråga om lagen om grundläggande utbildning gäller skyldigheten förskoleundervisningen, den grundläggande utbildningen för läropliktiga, påbyggnadsundervisningen, den grundläggande utbildningen för vuxna och den förberedande undervisning som ordnas för invandrare före den grundläggande utbildningen. Grunderna för läroplanerna för alla dessa utbildningsformer betonar betydelsen av att öka likabehandling och jämställdhet. (Lag om jämställdhet mellan kvinnor och män 8.8.1986/609).

Alla skolor som ordnar grundläggande utbildning ska utarbeta en jämställdhetsplan i syfte att främja jämställdhet. I Helsingfors ska också varje förskola utarbeta en jämställdhetsplan som ska ingå i verksamhetsplanen.

3. Förskoleundervisningens uppdrag och allmänna mål

Förskolan är en viktig tidsperiod i barnets liv. Förskoleundervisningen ska planeras och genomföras så att barnen har möjlighet att bli inspirerade, att experimentera och att lära sig nytt. Barnens utveckling inom de olika kunskaps- och färdighetsområdena breddas genom att de agerar och är aktiva och leker i mångsidiga lärmiljöer. I förskoleundervisningen ska barnen ges tillfälle att kommunicera på olika sätt och att stärka sina sociala färdigheter. Målet är att barnen lär sig att värdesätta att alla människor är likvärdiga och att de själva är unika.

Småbarnspedagogiken inklusive förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen ska med tanke på barnets utveckling och lärande bilda en logiskt framskridande helhet som lägger grund för ett livslångt lärande. Förskoleundervisningens centrala uppdrag är att främja barnets förutsättningar att växa, utvecklas och lära sig. Undervisningen ska utgå från barnet. Undervisningens uppdrag är att stärka barnets positiva självbild och uppfattning om sig själv som lärande individ. I förskoleundervisningen får barnet bekanta sig med närmiljön, dess människor och naturen. Leken och fantasin har en stor betydelse för utvecklingen av barnets självbild samt för att lära sig nya kunskaper och kompetenser. Förskoleundervisningen erbjuder barnet mångsidiga möjligheter för kommunikation och nya upplevelser. Barnet har rätt att känna att hen tillhör en gemenskap, känna att det finns tid och ro samt möjlighet att känna glädje över att lära sig nytt. Hälsosamma levnadsvanor ska uppmärksammas i förskoleundervisningen. Man ska mångsidigt röra på sig tillsammans både inomhus och utomhus och handleda barnen att undvika långvarigt stillasittande och att byta arbetsställning. Förskoledagen ska också innehålla möjlighet till lugn och ro.

Förskoleundervisningen ska utvecklas enligt principen om inkludering. Förskoleundervisningen har stor betydelse när det gäller att på ett tidigt stadium upptäcka behov av stöd för växande och lärande, att ge stöd och samtidigt förebygga svårigheter.

I Helsingfors utarbetas för varje barn en individuell plan för förskoleundervisning i samråd med vårdnadshavarna. Barnets plan för förskoleundervisning fungerar som ett verktyg för planeringen och förverkligandet av förskoleundervisning. Läraren diskuterar tillsammans med barnet och vårdnadshavarna om barnets individuella behov, önskemål och målsättningar för lärandet. Personalen tar hänsyn till behoven och önskemålen i förskoleundervisningen. Barnets plan för förskoleundervisning fungerar även som ett verktyg för uppföljning och utvärdering. Delar av planen följer med barnet till den grundläggande utbildningen. För de barn som får särskilt stöd utarbetas en individuell plan för anordnandet av förskoleundervisning (IP).

3.1 Synen på lärande

Barn tillägnar sig nya kunskaper och färdigheter genom växelverkan med andra barn, lärare, olika grupper och den närmaste omgivningen. Lärande är en helhetsbetonad process som inbegriper handlingar, känslor, sinnesförnimmelser, fysiska upplevelser och tankar. Det väsentliga i lärandet är att barnen själva är aktiva och litar på sina möjligheter som lärande individer. Också barnens vilja och tilltagande förmåga att samarbeta har betydelse för lärandet. I förskoleundervisningen lär sig barnen genom att leka, röra på sig, utforska, utföra små arbeten, skapa och uttrycka sina upplevelser. Positiva känsloupplevelser, glädje och nyskapande verksamhet främjar lärandet och sporrar barnen att utveckla sin kompetens.

Utgångspunkten för lärandet är barnets tidigare erfarenheter och kunskaper. Det är viktigt att nya kunskaper och färdigheter har anknytning till barnens vardag och erfarenhetsvärld. Genom handledd verksamhet och lek i förskolan får barnen lära sig att samarbeta med andra och att ställa upp individuella och gemensamma mål. I verksamheten ska man lyssna på barnen, höra deras åsikter, diskutera med dem och stödja dem att ta hänsyn till andra. På det viset upplever barnen att de är en del av gruppen och gemenskapen. Målet är att nya kunskaper och färdigheter väcker barnens lust att lära sig mera.

Inom förskoleundervisningen i Helsingfors ses lärandet som en holistisk, interaktiv process som sker i samverkan med andra. Utbildningen ska främja en livslång lust att lära. Lärandet är målinriktat, och inlärning sker överallt, inte endast i förskolornas lokaler. Lärandet i framtidens förskola och skola baseras på uppfattningen att information finns överallt, att den kontinuerligt förändras och via nätverk är tillgänglig och formbar för alla. Betydelsen av att kritiskt utvärdera informationens tillförlitlighet ökar.

3.2 Verksamhetskultur som stödjer växande och lärande

Verksamhetskultur är ett historiskt och kulturellt format handlingsmönster som utvecklas i det sociala samspelet inom förskolegemenskapen. Utvecklandet av verksamhetskulturen styrs av lagarna om förskoleundervisning och av de värden, den syn på lärande och de mål för förskoleundervisningen som fastställs i läroplanen. Verksamhetskulturen formas också av ledningsstrukturer och praxis, av personalens yrkeskompetens och av de lokaler, redskap och material som finns att tillgå. Verksamhetskulturen i förskolan återspeglas i kommunikationen, atmosfären och de pedagogiska metoderna och den inverkar alltid på hur barnen upplever kvaliteten på förskoleundervisningen. En bra verksamhetskultur främjar lärandet och välbefinnandet i förskolan.

Bild 4: Verksamhetskultur

Verksamhetskulturen ska utvärderas och utvecklas så att den stödjer målen för förskoleundervisningen. Vid utvecklingen är det viktigt att beakta att vissa faktorer som påverkar verksamhetskulturen är dokumenterade och allmänt kända, medan andra är omedvetna och ibland även oavsiktliga. Verksamhetskulturen påverkar alla som tar del av den, oberoende av om de är medvetna om dess betydelse och effekter eller inte. Det är viktigt att alla vuxna som arbetar med barnen är medvetna om att deras sätt att agera och kommunicera överförs till barnen.

Utvecklingen av verksamhetskulturen förutsätter pedagogiskt ledarskap och styrning när det gäller förfaringssätt samt att personalen och barnen är delaktiga och förbinder sig till de gemensamma förfaringssätten. Anordnaren av förskoleundervisning och de personer som leder och arbetar i förskoleundervisningen bär ansvar för utvecklandet. Verksamhetskulturen ska utvecklas bland annat genom att man prövar mångsidiga arbetssätt, nya lösningar i lärmiljöerna och genom att man utvecklar yrkeskompetensen i samarbetsnätverk. Systematisk självvärdering och kontinuerlig utveckling ska vara en naturlig del av förskolans vardag.

Verksamhetskulturen ska stödja samarbete, gemensamt ansvar och delaktighet. Det är personalens uppgift att se till att alla barn får uttrycka sina åsikter och tankar och att barnens idéer och initiativ beaktas i verksamheten. Barnen ska få erfarenheter av att fatta beslut som rör förskolegruppen. Barnens beslut och aktivitet utvärderas gemensamt och barnen får samtidigt så småningom lära sig att ta gemensamt ansvar. Detta ger barnen erfarenhet av att vara delaktiga och aktiva.

3.3 Lärmiljöer och mångsidiga arbetssätt

Med lärmiljöer avses alla de lokaler, platser, grupper och aktiviteter, där verksamheten och lärandet sker.

Lärmiljöer innefattar också redskap, tjänster och material som används i undervisningen. Lärmiljöerna ska bilda mångsidiga och flexibla pedagogiska helheter. De ska ge möjligheter till lek, kreativa lösningar och mångsidig analys av olika företeelser med hjälp av aktiverande arbetssätt som motiverar barnen. Barnen ska få lära sig att agera tryggt och säkert i olika lärmiljöer. Lärmiljöerna ska utvecklas utgående från den värdegrund, syn på lärande och målen för utvecklandet av verksamhetskulturen. Lärmiljöerna ska vara trygga och hälsosamma. Lärmiljöerna ska också ge barnen möjlighet att leka och arbeta i en lugn och avslappnad atmosfär. Lärmiljöerna ska utformas så att de är ergonomiskt, ekologiskt och estetiskt ändamålsenliga och så att de är tillgängliga och ljusa, rena och trivsamma och att inomhusluften är av god kvalitet.

Inom förskoleundervisningen utnyttjar man systematiskt olika lärmiljöer och strävar efter att regelbundet arbeta utanför förskolans lokaler. Välfungerande lärmiljöer främjar kommunikation, delaktighet och kollaborativt kunskapsbyggande. I en välfungerande lärmiljö ser barnet sig själv som en lärande individ och är delaktig i att utveckla den enligt sin egen kunskapsnivå. Som lärmiljöer betraktas alla lokaler och platser där barnet lever, rör sig och är verksam. Förskolans närmiljö och Helsingfors stad i sin helhet är en lärmiljö med många möjligheter.

Den **fysiska lärmiljön** består av alla de rum som finns inne, utemiljön, naturen, den byggda stadsmiljön samt andra möjligheter såsom bibliotek och museer. Lärandet sker överallt och varierande lärmiljöer används mångsidigt i förskoleundervisningen. Mångsidiga lärmiljöer stödjer barnens aktivitet och sunda självkänsla, utvecklingen av sociala färdigheter och förmågan att lära sig samt ökar jämlikheten. Barnen ska vara med och utforma lärmiljöerna. Deras idéer och alster ska synas i lärmiljöerna. Det stödjer barnens delaktighet och ger dem en känsla av att lyckas och stärker samspelet med kamratgruppen. I Helsingfors finns det goda möjligheter att i undervisningen utnyttja varierande lärmiljöer, såsom skog, parker, berg och stränder. Utemiljön förändras efter årstiderna så att den inspirerar till rörelse, lek och experiment.

Barnet behöver många färdigheter och kompetenser för att förstå och kunna utnyttja olika lärmiljöer: förmåga att tänka och lära sig, vardagskompetens, kulturell och kommunikativ kompetens, digital kompetens, förmåga att delta påverka och bidra till en hållbar framtid samt förmåga att arbeta i grupper och inom nätverk. Dessa kompetenser hjälper barnet att bygga upp sin världsbild och förstå sitt lärande på ett mångfacetterat sätt. Mera om de mångsidiga kompetenserna står i kapitel 4.

Lärmiljöns olika delar bildar en pedagogiskt fungerande helhet. Användningen av **mångsidiga arbetssätt** förutsätter att lärmiljöerna i tillräcklig omfattning innehåller material, audiovisuella hjälpmedel och redskap som lämpar sig för lek och lärande samt möjligheter att använda informations- och kommunikationsteknik. Informations- och kommunikationstekniken är en viktig del av lärmiljön och den stödjer lärandet och underlättar möjligheterna att kontinuerligt utveckla arbetssätten och lärmiljöerna. Informationens, arbetets och kunnandets karaktär förutsätter att informations- och kommunikationstekniken används som en del av den pedagogiska och digitala lärmiljön. Förskolorna i Helsingfors följer gemensamma principer och använder mångsidiga arbetssätt för mediefostran. Mera information finns på internet: https://paddagogikihelsingfors.wordpress.com.

I läroplanen för förskoleundervisningen i Helsingfors lyfts leken fram som en väsentlig del av det aktiva lärandet. Barn leker för lekens skull. För att det är roligt. Särskilt under de tidiga skolåren har leken stor betydelse för att barnet ska tillägna sig kunskaper. Samtidigt väcks deras lust att utforska vidare. I leken kan barnet bland annat bearbeta intryck, utveckla fantasi och kreativitet samt utveckla sin samarbets- och kommunikationsförmåga. I leken skapar och omskapar barn verkligheten så att den blir begriplig, meningsfull och på deras villkor. Leken och lärandet vävs samman och går inte att skilja åt.

När barnen leker lär de sig och gestaltar världen. Därför är lek i olika former central i förskoleundervisningen. Upplevelsebaserade och aktiverande arbetssätt ger barnen upplevelser och stärker deras motivation att lära sig. Målet är att barnen använder alla sina sinnen, rör på sig, utvecklar sitt minne och sin fantasi och njuter av att komma till insikt. Som stöd för lärandet och för att stödja utvecklandet av kollaborativa arbetssätt används olika slags spel. Vid gemensamt arbete ska barnen uppmuntras till att fråga, undra, utforska, dra slutsatser och lösa problem samt att arbeta målinriktat mot det gemensamma målet. Barnen ska också ges möjligheter att experimentera och arbeta självständigt.

Handledd och spontan lek samt åskådliggörande arbetssätt som främjar barnens aktivitet och kreativitet utgör en väsentlig del av förskolans verksamhet. Valet och användningen av arbetssätt ska styras av förskoleundervisningens uppdrag och mål och av barnens behov, förutsättningar och intressen.

Arbetssätten i förskoleundervisningen är både verktyg och föremål för lärandet - färdigheter som utvecklas småningom och som barnen behöver under sin lärstig. Därför är det viktigt att läraren i förskolan uppmuntrar barnen att pröva och använda olika arbetssätt i grupper, parvis och självständigt. Barnen ska få delta i planeringen av verksamheten och valet av arbetssätt och utföra olika slag av arbetsuppgifter. Det främjar barnens delaktighet i vardagen och stödjer utvecklingen av barnens förmåga att ta initiativ och ansvar. Lärandet främjas av att barnen är med och funderar över arbetets målsättningar och att de vet vad som förväntas av dem. De gjorda valen och slutresultaten utvärderas tillsammans.

Fungerande lärmiljöer ger möjligheter till att differentiera barnens arbete. Upplevelser av att lyckas och uppmuntrande respons bidrar till att utveckla en positiv självkänsla hos barnen. Målet är att barnens vilja att försöka och att lära sig stärks och att de förlitar sig på sin förmåga att lära sig nya saker.

Arbetssätten i förskolan ska utvecklas tillsammans utgående från personalens självvärdering och responsen från barnen och vårdnadshavarna. Dokumentationen är ett lärandedokument och en gemensam utgångspunkt för kvalitetsarbete där personalen inom förskoleundervisningen reflekterar över eget arbete.

3.4 En förskola för alla

Läroplanen för förskoleundervisningen i Helsingfors används i alla de enheter som erbjuder förskoleundervisning. Alla barn har rätt att få likvärdig vård, fostran och lärande i förskoleundervisningen. Verksamheten ska planeras, genomföras och utvärderas utgående från barnens och gruppens behov.

Förskoleundervisningen är gemensam för alla men ger varje barn möjlighet att agera, utvecklas och lära sig som en unik individ och som medlem i gemenskapen. Verksamheten ska utvecklas i en riktning som stödjer inkludering och kulturell mångfald. Alla barn ska erbjudas lämpliga

utmaningar i lärandet och få sådant stöd för växande och lärande som de behöver. Barnen ska uppleva att man är intresserad av dem, respekterar dem och att deras åsikter och handlingar har betydelse.

Verksamhetskulturen ska stödja utvecklingen av öppen kommunikation och kollaborativa arbetssätt. De språk och kulturer, religioner och åskådningar som finns representerade i barngruppen ska återspeglas i förskoleverksamheten. Verksamhetskulturen ska stödja barns förmåga att kommunicera och fungera i kamratgruppen. De ska handledas att ta hänsyn till andra och att respektera andras integritet. Det skapar förutsättningar för att komma till rätta i ett pluralistiskt samhälle.

Inom den svenska förskoleundervisningen i Helsingfors används en modell som kallas ”Med Barnaögon”. Med Barnaögon är ett pedagogiskt synsätt med fördjupad förståelse för det enskilda barnets behov. Den präglar förhållningssättet till barnet och vårdnadshavarna på ett övergripande sätt och baserar sig på tvärvetenskaplig forskning om anknytning och temperament. Alla blir hörda. Med Barnaögon stärks barnets språkutveckling, leken och samarbetet med vårdnadshavarna.

4. Mångsidiga kompetenser i förskoleundervisningen

Med mångsidig kompetens avses en helhet som består av kunskaper och färdigheter, värderingar, attityder och vilja. Kompetens innebär också förmåga att använda sina kunskaper och färdigheter på det sätt som situationen kräver. Utvecklingen av mångsidig kompetens börjar i den tidiga barndomen och fortgår hela livet. Den stärks successivt under lärstigen genom studier inom olika kunskaps- och färdighetsområden, vardagliga aktiviteter och kommunikation. Behovet av mångsidig kompetens framhävs när den omgivande världen förändras. Att växa som människa, att studera och arbeta samt att fungera som samhällsmedborgare förutsätter både nu och i framtiden en bred kompetens som överskrider gränserna mellan olika vetenskapsområden.

Uppdraget att utveckla mångsidig kompetens ska beaktas i all verksamhet i förskolan: vid utvecklingen av verksamhetskulturen och lärmiljöerna samt i det fostrande arbetet och i undervisningen. Uppdraget grundar sig på principen i statsrådets förordning om att se undervisningen som en helhet. Detta förutsätter målmedvetet arbete och utvärdering av hur målen uppnås samt samarbete mellan förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen.

Utvecklingen av mångsidig kompetens främjar barnens växande som individer och som medlemmar i sin grupp. De olika delområdena inom mångsidig kompetens stödjer barnens förmåga att rikta in sig på livslångt lärande och lägger grund för en hållbar livsstil. I förskoleundervisningen ska tyngdpunkten ligga på de sociala och kulturella dimensionerna av hållbar livsstil. Arbetssätten i förskolan, hur lärmiljöerna utformas och hur barnens lärande och välbefinnande stöds påverkar utvecklingen av mångsidig kompetens i högre grad än innehållet i undervisningen. Förskolorna ska regelbundet utvärdera hur målen för de mångsidiga kompetenserna uppfylls.

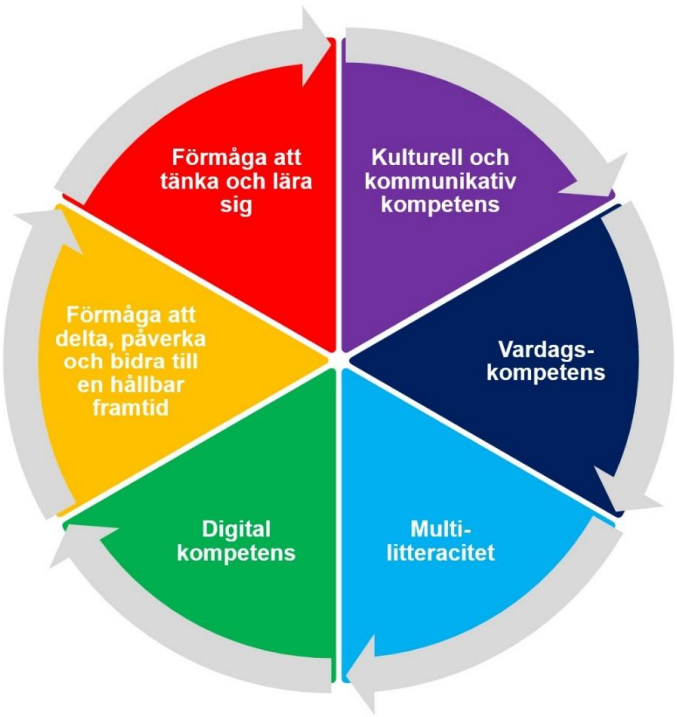

Bild 5: Mångsidiga kompetenser i förskoleundervisningen

4.1 Förmåga att tänka och lära sig

Tänkandet och färdigheten att lära sig utvecklas genom kommunikation och skapar förutsättningar för utvecklingen av övriga kompetenser och livslångt lärande. Mängden information, som hela tiden uppdateras, förutsätter förmåga att tillägna sig ny kunskap och att kunna styra sitt lärande. Strukturering av information och skapande av ny kunskap förutsätter kreativt och kritiskt tänkande. Förskoleundervisningens uppdrag är att uppmuntra och hjälpa barnen att utveckla sin förmåga att tänka och lära sig och att stärka barnens tro på sitt eget kunnande.

Barnens minne och fantasi ska utvecklas med hjälp av till exempel ramsor, musik och drama. Lekar, spel och olika problemlösnings- och forskningsuppgifter ger barnen upplevelser samt möjligheter att känna glädje över att inse och upptäcka nya saker. Mångsidig motion och perceptionsmotoriska övningar stödjer barnens lärande. Barnen ska uppmuntras att pröva och lära sig också krävande saker, att fråga och ifrågasätta. De ska sporras att glädja sig när de lyckas och att uppmuntra andra och samtidigt att inte ge upp om de misslyckas. Arbetet dokumenteras och man diskuterar och utvärderar tillsammans med barnen hur man lyckats. Samtidigt ska barnen få hjälp med att bli medvetna om sina framsteg och sitt lärande.

4.2 Kulturell och kommunikativ kompetens

Att kunna kommunicera, uttrycka sig och förstå andra har stor betydelse för individens funktionsförmåga och välbefinnande i en mångkulturell värld. Förmågan att lyssna, känna igen och förstå olika synsätt kännetecknar god kommunikation och kulturella färdigheter. För att skapa positiva människorelationer och lösa problemsituationer på ett konstruktivt sätt förutsätts samarbetsförmåga. Förskoleundervisningen ska erbjuda barnen möjligheter att på ett tryggt sätt öva sin förmåga att kommunicera och uttrycka sig i kamratgruppen och med vuxna i närmiljön.

Barnen ska uppmuntras att lära känna och umgås med andra människor. Fester, lekar och aktiviteter som förutsätter samarbete ger barnen möjlighet att öva sig att uppträda i olika situationer och med olika människor. Barnen ska bemötas med respekt och lära sig att vara vänliga och uppföra sig väl mot andra. Tillsammans med barnen ska man bekanta sig med närmiljön och dess kulturella mångfald. Barnen ska lära sig att uppskatta sina egna och andra familjers traditioner och vanor. Utvecklingen av barnens språkmedvetenhet ska stödjas och barnen ska uppmuntras att uttrycka sig på olika sätt.

4.3 Vardagskompetens

Alla behöver kunna ta hand om sig själva, värna om sin hälsa och trygghet och använda teknologi i vardagen. Det handlar om individens välbefinnande och att tillägna sig en hållbar livsstil. Förskoleundervisningen ska stärka färdigheter som hör samman med barnens välbefinnande och uppmuntrar dem att göra val som stämmer överens med en hållbar livsstil. Förskoleundervisningen ska också stödja barnen att förhålla sig positivt till framtiden.

I förskoleundervisningen ska barnen utifrån sina förutsättningar lära sig ta ansvar för sig själva och andra, för sina saker och den gemensamma miljön. Barnens vardagsrytm och betydelsen av måltider och vila ska tas upp i undervisningen och med vårdnadshavarna. Särskild vikt ska fästas vid mångsidig och tillräcklig motion som en förutsättning för barnens lärande och välbefinnande. Med barnen diskuteras vad som inverkar positivt respektive negativt på deras välbefinnande. Barnen ska få lära sig att röra sig tryggt i trafiken. De ska uppmuntras att be om och söka hjälp vid behov. Tillsammans med barnen prövar man på tekniska lösningar och ger dem övning i att använda apparater och utrustning på ett tryggt sätt.

4.4 Multilitteracitet

Med multilitteracitet avses förmågan att tolka och producera olika slag av meddelanden. Multilitteracitet hänger nära samman med tanke- och kommunikationsfärdigheter och förmåga att söka, bearbeta, producera, presentera, bedöma och värdera information i olika miljöer och situationer. Informationen kan produceras och presenteras med hjälp av verbala, visuella, numeriska eller andra symbolsystem eller med kombinationer av dessa. Multilitteracitet omfattar olika former av läskunnighet, såsom grundläggande läsfärdighet, numerisk läskunnighet, bildkunskap och mediekunskap. Multilitteracitet har koppling till ett vidgat textbegrepp, enligt vilket texterna kan vara bland annat skriftliga, verbala, audiovisuella eller digitala. De olika områdena av multilitteracitet är grundläggande färdigheter ur individ-, samhälls- och arbetslivsperspektiv. Kompetens i multilitteracitet skapar grunden för övrigt lärande och övriga studier. Utvecklingen av multilitteracitet börjar redan i den tidiga barndomen och fortgår hela livet. Förskoleundervisningen ska tillsammans med vårdnadshavarna stödja utvecklingen av barnens multilitteracitet.

Barnen ska uppmuntras att undersöka, använda och producera olika slags texter eller uttrycksformer. På detta sätt övar sig barnen tillsammans att uttrycka sig och att leva sig in i de tankar och känslor som meddelanden väcker. Utvecklingen av barnens bildkunskap, skriv- och läsfärdighet och numeriska läskunnighet ska stödjas. För att småningom utveckla mångsidig läskunnighet behöver barnen en vuxen förebild, en rik textmiljö, kultur producerad av barn och kulturella tjänster avsedda för barn, såsom filmer, lekramsor och musik. Barnens delaktighet stärks i takt med att multilitteraciteten utvecklas. Samtidigt vidgas barnens värld, blir mera strukturerad och får nya betydelser.

4.5 Digital kompetens

Digital kompetens är en viktig medborgarfärdighet. Den behövs i barnens och familjernas vardag, för kommunikation mellan människor och för delaktighet i samhället. Digital kompetens är en del av den multilitteracitet och medie- och studiefärdighet som behövs i studierna och i arbetslivet. Förskoleundervisningen ska jämsides med vårdnadshavarna främja barnens digitala kompetens. Barnen ska i undervisningen få bekanta sig med olika informations- och kommunikationsteknologiska verktyg, tjänster och spel. Barnens kommunikationsfärdigheter, färdighet att lära sig och deras begynnande skriv- och läsfärdighet ska stödjas med hjälp av informations- och kommunikationsteknologi. Barnens kreativa tänkande och samarbetsförmåga utvecklas när de ges möjligheter att själva testa och producera. Barnen ska handledas i att tillägna sig säkra och ergonomiska arbetssätt.

4.6 Förmåga att delta och påverka

Aktiv och ansvarsfull delaktighet och påverkan lägger grunden för en demokratisk och hållbar framtid. Det förutsätter att individen har förmåga och vilja att delta i den gemensamma verksamheten och litar på sina möjligheter att påverka. Barnen har rätt att bli hörda och att vara delaktiga i frågor som påverkar deras liv. I förskoleundervisningen ska man respektera dessa centrala demokratiska principer. Förskoleundervisningen ska stödja barnens småningom framväxande förmåga att delta och påverka.

Verksamheten i förskolan ska planeras, genomföras och utvärderas i samverkan med barnen, förskolepersonalen och vårdnadshavarna. När barnen är med och påverkar lär de sig samtidigt att uppfatta betydelsen av gemensamma regler, överenskommelser och förtroende. Att bemöta barnen med respekt, ta hänsyn till deras tankar och ge dem möjlighet att vara tillsammans med andra barn och vuxna stärker barnens förmåga att delta och påverka. Barnen ska uppmuntras att hjälpa varandra och att vid behov be om hjälp. Det är viktigt att barnen upplever och vet att de som barn har rätt att få hjälp och skydd av vuxna.

5. Lärområden i förskoleundervisningen

Undervisningen i förskolan ska vara helhetsskapande och bestå av lärområden av olika omfattning som genomförs på olika sätt. Lärområdena ska genomföras utgående från barnens intressen och de gemensamma mål för undervisningen som beskrivs i detta kapitel. De gemensamma målen baserar sig på mål inom olika kunskaps- och färdighetsområden som är väsentliga i förskolan och på målen för mångsidig kompetens. De gemensamma målen är mål som ska styra lärarens arbete.

Målet för undervisning som genomförs som lärområden är att stödja barnets växande och välbefinnande samt att erbjuda dem en mångsidig grund för sin kompetensutveckling. Leken och andra för barn naturliga sätt att arbeta och lära sig ska ligga som grund för lärande och all verksamhet. Hur lång tid som används för varje lärområde och hur de genomförs varierar beroende på ämnesområdet, situationen och på hur barnens lärande framskrider. Barnen ska under lärarens ledning delta i planeringen av lärområdena och i utvärderingen av genomförandet. Det är viktigt att alla barn har möjlighet att lära sig och de får arbeta i egen takt och utveckla sina färdigheter i mångsidiga lärmiljöer i växelverkan med andra barn, läraren och den övriga personalen. Syftet med lärområdena är att erbjuda barnen nya och inspirerande lärupplevelser och möjligheter att arbeta med uppgifter som innehåller lämpliga utmaningar i lärandet. Barnens olika behov av stöd ska beaktas i undervisningen och barnen ska ges tillräckligt stöd genast när behov uppstår.

De gemensamma målen för undervisningen som beskrivs i detta kapitel är uppdelade i fem lärområden. Varje lärområde innehåller mål som har både didaktiska och pedagogiska syften som hör samman med varandra. Lärområdena i förskoleundervisningen ska utformas så att målen och innehållet kombineras på ett pedagogiskt ändamålsenligt sätt.

Bild 6: Undervisningen i förskolan

5.1 Mina många uttrycksformer

Barnens inlärningsförutsättningar, sociala färdigheter och positiva självbild stärks när de lär sig att strukturera omvärlden. Den förmågan utvecklas när barnen får utforska, tolka och öva att uttrycka sig och världen på olika sätt. Det stödjer också utvecklingen av deras koncentrations- och självregleringsförmåga. Förskoleundervisningen uppdrag är att utveckla barnens uttrycksförmåga genom träning av grundläggande färdigheter i att uttrycka sig genom **musik, bildkonst, slöjd samt verbalt och kroppsligt**. När barnen får bekanta sig med olika kultur- och uttrycksformer stärks deras förmåga att delta och påverka och multilitteraciteten utvecklas. Användningen av olika uttrycksformer i förskolans vardag och fest ger möjligheter att lyfta fram den kulturella mångfalden och glädjas över den.

Allmänna mål för undervisningen inom detta läroområde
I förskoleundervisningen ska barnen uppmuntras och stödjas i att använda olika uttrycksformer. Undervisningen ska planeras så att barnen får upplevelser av konst och erfarenheter av en kreativ process bestående av planering, genomförande och utvärdering. Verksamheten ska utgå från barnens förnimmelser, iakttagelser och upplevelser. Barnen ska uppmuntras att berätta om sina idéer, sitt arbete och om sina olika erfarenheter i anknytning till dem. Slutprodukterna granskas tillsammans och de gemensamma produkterna ska synas i lärmiljöerna. När barnen uttrycker sig och när arbetet dokumenteras ska det finnas tillgång till många olika slags material, verktyg och redskap. Kulturutbudet och lärmiljöerna i den närmaste omgivningen ska mångsidigt utnyttjas i undervisningen.
Detaljerade mål
Den musikaliska verksamheten i förskolan ska vara mångsidig och multisensorisk. Målet är att stärka barnens musikintresse och förhållande till musiken. Barnen ska ges möjlighet att upptäcka sina egna musikaliska färdigheter med hjälp av sång, dans, rörelser och genom att spela och skapa egen musik. Barnen ska få lära sig sånger och bekanta sig med olika musikstilar och instrument. Man leker, experimenterar och improviserar med musik. Tillsammans med barnen iakttar man ljudnivå, ljudlängd, ljudstyrka och klangfärger i det musikaliska utövandet. Undervisningen ska ge barnen erfarenheter av att tillsammans göra musik. I förskoleundervisningen ska barnen erbjudas möjlighet att öva slöjd och att använda olika arbetsredskap. Barnens intresse för slöjd ska väckas. Barnen får pröva på att använda både hårda och mjuka material och lära sig de tekniker och basfärdigheter som behövs i användningen. De ska uppmuntras att planera och skapa olika slöjdarbeten tillsammans med andra inom ramen för sin fantasi och sina färdigheter. Barnen ska också planera och tillverka ett mera omfattande slöjdarbete under lärarens handledning. Lokala hantverkstraditioner eller traditioner som anknyter till barnens bakgrund kan utnyttjas i arbetet. Utvecklingen av barnens visuella tänkande och visuella uttryck ska stödjas i förskoleundervisningen genom att barnen får skapa, tolka och bedöma olika bilder. Undervisningsinnehållet planeras utgående från barnens erfarenhetsvärld och intressen. Barnen ska uppmuntras att skapa bilder på olika sätt, med olika verktyg och material. Förmågan att skapa bilder tränas multisensoriskt, till exempel genom att måla, bygga och skapa mediepresentationer. Utöver de bilder barnen själva producerar ska man också tillsammans studera konstverk, mediebilder, formgivning av föremål och olika objekt i naturen och den byggda miljön. Barnen ska uppmuntras att tolka och beskriva sina tankar om de visuella budskapen. Bilder granskas med avseende på till exempel färg, form, material, upphovsman, i vilket sammanhang bilderna visas och vilka känslor de framkallar. Barnen ska uppmuntras att **uttrycka sig muntligt och kroppsligt** med hjälp av lek och olika övningar. Målet är att barnen får erfarenheter av hur man kan leka och kommunicera på olika sätt med språket och kroppen. Barnens fantasier, upplevelser och iakttagelser bearbetas gemensamt med hjälp av olika uttrycksformer. Ramsor, dikter och barnlitteratur utnyttjas i undervisningen. Barnen ska få erfarenheter både av att uttrycka sig spontant och av gemensamt planerade processer. Som uttrycksformer kan användas drama, ordkonst eller dans.

5.2 Språkets rika värld

Språket är för barnen både ett föremål och ett verktyg för lärandet. I förskoleåldern blir språket allt mera ett verktyg för tänkande, uttryck och kommunikation, som barnen använder för att strukturera sin vardag och forma sin världsbild. Förskoleundervisningen uppdrag är att stödja utvecklingen av barnens **språkliga färdigheter** från en allmän uppfattning om språkets betydelse mot en mera detaljerad förståelse av språkets strukturer och form. Det centrala är att väcka barnens intresse och nyfikenhet för talat språk och för att läsa och skriva. Språkexempel och positiv respons har stor betydelse för lärandet. Att tolka och producera olika slags texter muntligt och med hjälp av olika kommunikationsmedel är en del av den multilitteracitet och den mångsidiga kompetens i informations- och kommunikationsteknik som småningom utvecklas. Barnens språkliga och kulturella mångfald ska uppmärksammas och respekteras och dess kontinuitet stödjas i förskoleundervisningen. Att ge akt på olika språk stödjer språkmedvetenheten och utvecklingen av mångsidig kompetens med avseende på kulturella färdigheter och kommunikationsförmåga.

Allmänna mål för undervisningen inom detta läroområde
Målet i förskoleundervisningen är att främja barnens språkliga utveckling och kommunikationsfärdigheter samt stärka deras intresse för språk och kultur. Utvecklingen av barnens språkliga medvetenhet främjas av språklekar och -ramsor och genom att barnen får bekanta sig med talat och skrivet språk på ett mångsidigt sätt. Högläsningen har en viktig roll i språkutvecklingen och det är viktigt att läsa både bilder- och kapitelböcker. Barnens begynnande läs- och skrivfärdighet ska stödjas med hjälp av lekar och aktiverande övningar. Undervisningen och lärmiljöerna ska planeras så att de ger barnen goda möjligheter att iaktta, utforska och experimentera med talat och skrivet språk och att bredda sitt ordförråd. Utöver undervisningsspråket ska man i förskoleundervisningen också uppmärksamma andra språk. Det är viktigt att barn som har ett annat modersmål än undervisningsspråket får mycket stöd så att deras kunskaper i undervisningsspråket utvecklas och att de samtidigt upplever att de språk de talar hemma är viktiga och värdefulla.
Detaljerade mål
Utvecklingen av barnens kunskaper i **svenska** ska stödjas på olika sätt i förskoleundervisningen. Undervisningen ska ge barnen möjligheter att öva sig att lyssna och tala i olika situationer. De ska uppmuntras att berätta och diskutera, att leva sig in i, förstå och minnas det de hör. Tillsammans med läraren funderar barnen över ords betydelse och leker med ord. Gemensamma diskussioner utvecklar barnens förmåga att fråga, dra slutsatser och bedöma det de hör. Barnen ska inspireras att skapa berättelser och ges möjlighet att öva sig genom till exempel drama, egna berättelser och sagor, även digitala. Barnen ska få lyssna till olika texter och diskutera dem tillsammans. Det hjälper dem att förstå betydelsen av att läsa. Vuxnas exempel och olika övningar ger barnen erfarenheter av hur tal kan omvandlas till skrivet språk och skrivet språk till tal. Man undersöker tillsammans skrivet och talat språk. Barnen ska göras uppmärksamma på att talet kan indelas i mindre enheter, såsom ord, stavelser och ljud. Utvecklingen av barnens begynnande läsfärdighet ska stödjas genom att de ges möjligheter att skriva på ett lekfullt sätt och att producera egna texter med hjälp av digitala verktyg. Barnen ska inspireras att tillsammans och på egen hand känna igen och producera bokstäver, ord och texter på olika sätt utgående från sin förmåga och sitt intresse i för dem relevanta sammanhang.

Barnlitteratur ska användas på ett mångsidigt sätt i undervisningen. Barnen ska uppmuntras att undersöka och läsa olika slags texter enligt sin förmåga och att berätta eller på olika sätt uttrycka vad de hört eller läst. Utvecklingen av barnens finmotorik och barnens förmåga att gestalta rum och riktningar ska stödjas med hjälp av olika lekar och övningar. Barnen ska lära sig ett ändamålsenligt penngrepp och att använda tangentbord och andra digitala verktyg för sitt skrivande. I förskoleundervisningen ska man tillsammans iaktta **olika språk** för att stödja barnens språkliga färdigheter. I synnerhet granskas de språk som talas i barngruppen och i närmiljön. På det viset stöds barnens språkmedvetenhet och utvecklingen av de egna språkliga och kulturella identiteterna. Samtidigt väcker man barnens intresse för både rikedomen och det intressanta med olika språk och kulturer i omvärlden. I undervisningen kan till exempel sånger, lekar och tecken på olika språk användas.

Vårdnadshavarna ansvarar för barnets språkutveckling och i den svenska förskoleundervisningen i Helsingfors stärks utvecklingen av det svenska språket.

5.3 Jag och vår gemenskap

När barnen växer blir deras revir större. Utöver det egna hemmets traditioner, regler, värderingar och synsätt möter barnen också andra sätt att tänka och handla. Förskoleundervisningens uppdrag är att stärka barnens förmåga att förstå och komma till rätta i ett pluralistiskt samhälle. Lärområdet ska behandlas ur ett **historiskt och samhälleligt perspektiv samt ur ett etiskt och livsåskådningsmässigt perspektiv.** Genom att fundera över närmiljöns historia och aktuella frågor riktas barnens intresse mot samhällsfrågor. Att reflektera över etiska val i vardagen, utveckla sina emotionella färdigheter och att träna konstruktivt beteende stärker barnens sociala färdigheter. Att bekanta sig med seder och bruk, religioner och andra åskådningar i närmiljön i kombination med andra övergripande mål stödjer utvecklingen av barnens kulturella och sociala färdigheter samt mångsidig kompetens med avseende på tänkande och lärande. Förskolan ska samarbeta med vårdnadshavarna och vara lyhörd för varje familjs bakgrund, synsätt och värderingar. Mor- och farföräldrarnas erfarenheter och berättelser, olika historiska ställen, personer från Helsingfors, namn för gator och platser, flaggdagar och fester används som utgångspunkt då lärområdet behandlas.

Allmänna mål för undervisningen inom detta lärområde
Målet är att stärka barnens intresse för samhällelig verksamhet, i synnerhet i närmiljön, och att stärka barnens delaktighet i sin verksamhetsmiljö. Barnen ska göras uppmärksamma på nuet och ges möjligheter att leva sig in i händelser och situationer i det förflutna. Undervisningen ska stödja barnens förmåga till etiskt bemötande och tänkande samt utvecklingen av emotionella färdigheter. Under lärarens ledning ska barnen bekanta sig såväl med sin egen som med andra åskådningar och religioner som finns representerade i den egna barngruppen eller i närmiljön, och med seder och bruk som kännetecknar dem. Barnen ska uppmuntras att fråga och ges utrymme att fundera och undra. Lämpliga arbetssätt är diskussioner och metoder som ger barnen möjlighet att leva sig in i olika situationer.
Detaljerade mål
Tillsammans med barnen bekantar man sig med en person eller ett objekt i närmiljön ur ett **historiskt** perspektiv. Ämnet behandlas på ett åskådligt sätt genom att använda flera sinnen och olika uttrycksformer. Också andra historiska händelser, personer, kulturer och kulturarv

som intresserar barnen kan tas upp i undervisningen. Som informationskällor kan man använda personer, föremål och platser i den närmaste omgivningen samt vårdnadshavarnas sakkunskap om sitt eget kulturarv. Också olika festtraditioner, berättelser, traditionella lekar och sånger kan användas i undervisningen.

Barnens intresse för **samhällsfrågor** ska väckas med hjälp av diskussioner om aktuella frågor i närmiljön och samhället som intresserar barnen. Tillsammans med barnen bekantar man sig med medier och prövar att producera media på ett lekfullt sätt. Tillsammans med barnen diskuterar man och ifrågasätter sanningsenligheten i medieutbudet. I undervisningen bekantar man sig med barnens rättigheter utgående från FN:s konvention om barnets rättigheter. Regler för förskolegruppen skapas och utvecklas tillsammans med barnen. Samtidigt lär man barnen att förstå att reglerna i samhället är avtal mellan människor. Närmiljön utnyttjas så att barnen har möjlighet att på riktigt delta och påverka.

Förskoleundervisningen ska innehålla gemensam **etisk fostran**. Den ska kopplas till barnens vardag och verkliga situationer som är förknippade med känslor och etiska val. Barnen ska få hjälp med att lära sig identifiera sina känslor, handla vänligt och ansvarsfullt och att lösa konfliktsituationer som uppstår mellan barnen på ett konstruktivt sätt. Tillsammans med barnen funderar man över vänskap och respekt för andra, glädje och rädsla, könsrelaterade antaganden och hur man skiljer mellan rätt och fel. Naturliga arbetssätt för etisk fostran är förutom gemensamma diskussioner till exempel rollekar, sagor och medieberättelser. Undervisningsmaterial och -program som utarbetats för att främja barns sociala och emotionella färdigheter utnyttjas i undervisningen.

Inom **åskådningsfostran** bekantar man sig tillsammans med de religioner och åskådningar som förekommer i barngruppen. Åskådningar som inte har någon religiös anknytning granskas vid sidan av övriga åskådningar. Åskådningsfostran kopplas ihop med vardagliga företeelser, fester och aktuella händelser som har religiös eller konfessionell innebörd. Målet är att hjälpa barnen att förstå och respektera både sina egna och andra barns och familjers olika konfessionella traditioner och sedvänjor samt uppfattningar som hänger ihop med dem. Barnen ska uppmuntras att fundera över olika livsfrågor i samverkan med andra. Samtidigt stärks deras förmåga att förstå ord och begrepp som anknyter till religioner och åskådningar. I undervisningen kan man dra nytta av exempelvis besök av gäster och evenemang i närmiljön. Mera information finns på internet: www.festkalender.fi

I förskoleundervisningen är utgångspunkten barnet som individ. Teman som till exempel vem är jag, hurdan är min familj, var bor jag, vilka hör till min släkt, behandlas mångsidigt i undervisningen. I förskoleundervisning erbjuds barn möjlighet att bekanta sig med sin närmiljö och i den gemenskap som finns runtomkring.

Barnet har rätt att påverka, besluta och fungera i samhället. Barnen blir medvetna om sina rättigheter. Det är också viktigt att diskutera tillsammans med barnet om olika möjligheter att påverka i sin egen miljö samt skapa olika möjligheter för barn att påverka förskolans verksamhet.

Mångfalden i Helsingfors är en rikedom. Barngruppernas olika åskådningar och kulturer erbjuder mångsidiga innehåll för de teman som handlar om åskådningsfostran. Barnet lär sig att respektera olikheter. Barnet har rätt att i lugn och ro stanna upp och förundras.

5.4 Jag utforskar min omgivning

Barnens omvärld – den närbelägna naturen och den byggda miljön samt de övriga lärmiljöerna i förskolan – erbjuder gott om material för barnens lärande. När det gäller träning av barnens **matematiska färdigheter** och **teknologi- och miljöfostran** är det särskilt viktigt att undervisningen knyts till barnens erfarenhetsvärld och omvärld. Att strukturera och beskriva sina iakttagelser, upplevelser och kunskaper som gäller omvärlden hjälper barnen att utvecklas som tänkande och lärande individer. Utveckling av förmågan att benämna saker och att förstå och använda olika begrepp främjar barnens multilitteracitet. Förskoleundervisningens uppdrag är att stödja utvecklingen av barnens matematiska tänkande och intresse för matematik. Den ska också stärka barnens naturkännedom och förhållande till naturen och göra dem bekanta med vardagsteknik. I förskolan bekantar sig barnen med undersökande lärande genom att iaktta och utforska omgivningen och genom att experimentera och dra slutsatser.

Allmänna mål för undervisningen inom detta läroområde
Förskoleundervisningen ska stärka grunden för barnens matematiska tänkande och för matematiskt lärande. Barnen ska uppmuntras att upptäcka matematiken i vardagen och omgivningen. Undervisningen ska ge möjligheter att utveckla förståelse för begreppen tal, förändring och tid samt nivå och rymd och att utveckla mätkunskaper. Målet för undervisningen är att erbjuda barn som befinner sig i olika stadier av det matematiska tänkandet glädje över insikt och lärande. Undervisningen ska omfatta iakttagelser i naturen. Utvecklingen av barnens känsla för miljön och deras förhållande till naturen stöds genom att barnen får röra sig i naturen och utforska den. Barnen ska också uppmuntras att iaktta hurudan teknik som finns i omgivningen och att testa egna lösningar. Man bekantar sig med undersökande arbetssätt i undervisningen. Barnen ska uppmuntras att ställa frågor och att gemensamt söka svar på dem. Barnen ska lära sig att jämföra, klassificera och sortera information utgående från observationer eller mätningar. De ska uppmuntras att dra slutsatser och hitta lösningar på vardagliga problem och att testa olika lösningar. I undervisningen ska barnen öva sig att dokumentera med olika verktyg och att presentera resultat på olika sätt.
Detaljerade mål
Barnen sporras att utveckla sina **matematiska färdigheter** med hjälp av aktiverande övningar, genom lek och med hjälp av olika sinnen i olika lärmiljöer. I undervisningen bekantar man sig tillsammans med matematiken och dess delområden på ett åskådligt sätt. Barnen ska uppmuntras att fundera över och beskriva sina matematiska observationer i olika vardagliga situationer med hjälp av att läraren beskriver och sätter ord på företeelserna. Barnen ska få öva sig att presentera sina observationer med hjälp av bilder och olika redskap. Undervisningen planeras så att barnen har gott om möjligheter att klassificera, jämföra och rangordna saker och ting och att hitta och skapa lagbundenheter. Undervisningen ska även omfatta lekar och uppgifter som utvecklar minnet. Barnen ska också uppmuntras att dra slutsatser och söka lösningar på problemlösningsuppgifter som anknyter till omvärlden. Utvecklingen av barnens taluppfattning ska mångsidigt stödjas genom lek och övningar. Barnen ska uppmuntras att observera antal i omgivningen och att enligt sin förmåga

kombinera dem med motsvarande räkneord och siffersymboler. Antalen jämförs och förändringen av antal undersöks med hjälp av praktiska exempel. Undervisningen ska i synnerhet fästa vikt vid utvecklingen av barnens förmåga att se och räkna upp talföljder. Barnens förmåga att uppfatta nivå och läge ska stödjas genom olika övningar. Barnen ska till exempel med hjälp av rörelselekar uppmuntras att undersöka och testa två- och tredimensionalitet och lära sig plats- och jämförelsebegrepp, såsom framför, uppe och varannan. För att stärka barnens geometriska tänkande ges barnen möjligheter att bygga, pyssla och modellera. Under lärarens ledning får barnen bekanta sig med former i omgivningen och öva sig att benämna dem.

I förskoleundervisningen ska barnen pröva på att mäta både med kroppen och med olika redskap. I undervisningen tränas tidsbegrepp såsom ibland, i går och i morse. Man funderar tillsammans på tidsföljder till exempel genom att observera dygnstider. I undervisningen ska bland annat lekar, spel och berättelser samt informations- och kommunikationsteknik utnyttjas.

Miljöfostran i förskoleundervisningen ska ge barnen naturupplevelser och möjlighet att utforska och bekanta sig med växter, djur och naturfenomen. Omgivningen iakttas med olika sinnen och med hjälp av audiovisuella hjälpmedel. Undervisningen kan också innehålla mindre experiment. Man diskuterar observationerna och övar sig att klassificera information från sina observationer. Samtidigt övar barnen sig att använda begrepp som anknyter till naturen, att dra slutsatser och funderar över orsakssammanhang. Barnens kunskap om naturen utnyttjas i undervisningen. Man övar tillsammans att skaffa information om sådant som intresserar barnen. Man bekantar sig med naturskydd i undervisningen för att lägga grund för en hållbar livsstil. Barnen ska lära sig att värna om sin miljö och trivseln i miljön.

Man ger tillsammans med barnen akt på **tekniska lösningar** i vardagen, deras egenskaper och hur de fungerar. I undervisningen framhålls att teknik är resultatet av människans kreativitet. Barnen får bekanta sig med teknik genom att hitta på, pyssla och själva bygga olika konstruktioner och lösningar med olika material. Barnen ska uppmuntras att beskriva sina lösningar. Utöver redskapen i lärmiljöerna kan man till exempel använda barnens egna leksaker i undervisningen och fundera över hur de fungerar.

Utvecklingen av barnets matematiska färdigheter sker via positiva upplevelser i verksamhetsmiljön. Barnet har rätt att undersöka, observera och experimentera olika matematiska fenomen. Matematiken finns överallt och observationerna av närmiljön skapar grunden för det matematiska tänkandet. Det är viktigt att väcka barnets nyfikenhet och vilja att lära sig och förstå nytt. Matematiken i förskoleundervisningen innehåller övningar för det logiska tänkandet, möjligheter för observation samt möjlighet att kunna förstå samband mellan olika fenomen. Både naturen och den byggda miljön erbjuder goda möjligheter att observera matematiska fenomen. Arkitektur, bygglek och olika verktyg erbjuder möjligheter att behandla rumsuppfattning. Matematiken ska vara en del av olika projekt och tema-arbeten.

Det centrala innehållet för miljöfostran är att skapa en respektfull relation till naturen, återvinning och energi. Barnet bekantar sig i naturen och miljön med hjälp av olika sinnen, experiment och dokumentering. Olika material från naturen, djur, växter och väder är föremål för varierande experiment.

Kreativitet, barnets egna uppfinningar, fantasi samt teknikens historiska dimension tas i beaktande i förskoleundervisningen. Barnet ska ha tid att undra och fundera.

5.5 Jag växer och utvecklas

Förmåga att ta hand om sig själv och hantera vardagen ingår i den mångsidiga kompetens som är målet för förskoleundervisningen. Barnen behöver erfarenheter, information och reflektion för att småningom utveckla uppskattning för och färdigheter inom detta område. I förskoleundervisningen närmar man sig lärområdet ur **motions-, kost-, konsument-, hälso- och säkerhetsperspektiv**. Förskoleundervisningens uppdrag är att lägga grunden för en livsstil som värnar om hälsa, välbefinnande och motion samt att utveckla barnens hälso- och säkerhetskompetens. Vidare ska förskoleundervisningen främja kost-, konsumtions och hygienvanor som hör samman med en hållbar livsstil.

Barn i förskoleåldern ska röra på sig minst 2 timmar/dag. Personalen på förskolan ska tillåta barn att röra på sig mångsidigt både inne och ute. Lärmiljöerna ska möjliggöra rörelse och den ska vara en naturlig del av vardagen. Hela Helsingfors ses som en lärmiljö och de mångsidiga möjligheterna såsom natur, statsmiljö, idrottsställen och den kommunala trafiken används i förskoleundervisningen. Skolornas gymnastiksalar utnyttjas i undervisningen då det är möjligt. Förskolorna kan samarbeta med olika idrottsföreningar.

Allmänna mål för undervisningen inom detta lärområde
Barnen ska få mångsidiga erfarenheter av motion och börja förstå sambandet mellan motion, välbefinnande och hälsa. Undervisningen ska ge barnen möjligheter att utveckla sina motoriska och sociala färdigheter. Särskild vikt ska fästas vid att utveckla de perceptionsmotoriska färdigheterna som är viktiga med tanke på barnens allmänna inlärningsförutsättningar. Tillsammans med barnen bekantar man sig med hälsosam kost och funderar över dess betydelse. Barnen får lära sig måttlig konsumtion. Undervisningen ska ta upp hälsorelaterade faktorer och stödja barnens förmåga att sköta sin hälsa. Barnen ska få information om hur man rör sig tryggt i närmiljön och i lärmiljöerna i förskolan.
Detaljerade mål
Målet i förskoleundervisningen är att inspirera barnen att **röra på sig** på många olika sätt och känna glädje över att röra på sig. Med hjälp av motion och lekar utvecklas barnens förmåga att fungera tillsammans med andra. Samtidigt stärks deras kroppskontroll och förmågan att uppfatta sin kropp och dess olika delar i förhållande till det omgivande rummet, den använda tiden och kraften. Utöver handledd motion ska barnen också varje dag ges möjligheter att frivilligt röra på sig både inomhus och utomhus. I samarbete med vårdnadshavarna ska barnen sporras att motionera också på fritiden i olika lokaler och i olika förhållanden utomhus. Grundläggande motoriska färdigheter som behövs i vardagen tränas mångsidigt och regelbundet i olika miljöer i förskoleundervisningen. Sådana färdigheter är balans- och rörelseförmåga och förmåga att hantera redskap. Barnen får träna balans med hjälp av lekar där de övar att bromsa och finta eller genom att leka på en teknikbana. Rörelseförmågan främjas genom övningar där barnen ska rulla, klättra, springa och hoppa. Förmågan att hantera redskap tränas genom att barnen får knuffa och dra och använda olika redskap och bollar på olika sätt. Barnen ska dessutom inspireras att träna sin finmotorik med hjälp av till exempel spel och lekar som utvecklar fingerfärdighet och precision. Målet är att undervisningen ger alla barn möjligheter att delta och att lyckas och att den stödjer barnens välbefinnande och funktionsförmåga.

I förskoleundervisningen ska måltidssituationen utnyttjas som en hälsofrämjande lärmiljö som utvecklar barnens **kunskaper om mat**. Måltidssituationerna görs så trivsamma som möjligt och barnen får lära sig ett gott bordsskick. Utöver den finländska matkulturen och de finländska sederna, bekantar man sig även med någon annan matkultur genom att utnyttja hemmens sakkunskap.

Man ska tillsammans med barnen undersöka reklam som riktas till barnen och fundera över betydelsen av **måttlig konsumtion**. Till exempel tolkningar av konsumtion och reklam som kommer till uttryck i barnens lekar och teckningar kan fungera som grund för konsumentfostran i förskolan.

Barnen får lära sig förstå betydelsen av att röra på sig, att vila och att ha goda människorelationer för **välbefinnandet och hälsan.** Tillsammans med barnen funderar man över hälsa och sjukdomar och orsakerna till dem samt över människans möjligheter att påverka sin fysiska hälsa och sitt psykiska välbefinnande. Man diskuterar goda människorelationer och vilken betydelse de har för det psykiska välbefinnandet. Barnen övar i vardagliga situationer att umgås med kompisar, ta hänsyn till andra, identifiera och behärska känslor. Tillsammans med barnen diskuterar man sömn och motion och funderar över hur de inverkar på att man varje dag är pigg och mår bra. I undervisningen ska man söka information om hygien och som en del av vardagen i förskolan övas grundläggande färdigheter i anslutning till hygien.

Barnen ska i förskolan få information om sin rätt till ett **tryggt** liv, respektfullt bemötande och integritet. Man ger tillsammans akt på och funderar över de vanligaste fysiska och psykiska risksituationerna i vardagen och i lärmiljöerna i förskolan. Målet är att stödja barnens känsla av trygghet och säkerhet, lära dem att be om och söka hjälp vid behov och att handla tryggt i de vanligaste vardagliga situationerna. Barnen ska uppmuntras att be om hjälp av en vuxen i problemsituationer i förskolan och om de upplever mobbning samt att berätta om sina bekymmer. I undervisningen tränas reglerna för hur man rör sig i trafiken och vistas tryggt i informations- och kommunikationstekniska miljöer på ett för åldern lämpligt sätt.

Rörelse hör till all verksamhet i förskolan. Det är viktigt att tillsammans fundera på förskolan hur man kan öka möjligheter för rörelse.

Ur hälsoperspektiv är det viktigt att beakta både den psykiska och fysiska välmående. Vuxnas närvaro, sensitivitet, positiv respons och barnets konkreta erfarenheter att klara sig i vardagen stärker barnets självbild. I förskoleundervisningen övar man att klara sig olika saker själv, men så att vuxen är vid behov alltid där och ger stöd. Barnen uppmuntras att hjälpa varandra och det är viktigt att göra saker tillsammans.

Syftet med måltiden ska vara att stödja barnets sunda växande och utveckling samt deras inlärningsförmåga och måltidskunskap. Den som deltar i förskoleundervisningen ska varje dag avgiftsfritt få en fullvärdig måltid. Måltiden ska ordnas med hänsyn till måltidens hälsomässiga, sociala och kulturella betydelse. Måltiderna har en viktig avkopplande och social funktion. Med måltiden kan man främja målen för en hållbar livsstil, kulturell kompetens och närings- och umgängesfostran. När måltider intas vid rätt tidpunkt i lugn och ro försäkrar man sig om att barnen orkar under förskoledagen. En trivsam måltid ökar välbefinnandet i hela förskolan.

I förskoleundervisningen övar man trafikvett tillsammans med barnen och övar hur barnen ska agera om de till exempel möter en fara eller det sker en olycka. Mediesäkerhet och olika teman som lyfts upp från mediefostran är också viktiga.

I konsumentfostran övar man ekologi, återvinning och att respektera olika saker och verktyg. Målsättningen är att det väcks en förståelse hos barnet för måttlig och ansvarsfull konsumtion.

6. Dokumentering och utvärdering

Förskolorna ska utföra ett systematiskt kvalitetsarbete. Det innebär att verksamheten systematiskt och kontinuerligt ska följas upp, resultaten ska analyseras i förhållande till läroplanens mål och utifrån detta ska det genomföras ett arbete som syftar till att planera och utveckla verksamheten. Den som ansvarar för verksamheten i förskolan leder och samordnar det pedagogiska arbetet och ska särskilt verka för att undervisningen utvecklas.

Syftet med det systematiska kvalitetsarbetet är att nå en ökad måluppfyllelse i förhållande till målen, men också att skapa delaktighet och dialog om måluppfyllelsen och om orsakerna till eventuella brister. Ytterst kan det systematiska kvalitetsarbetet sägas handla om att se till att alla barn erbjuds en likvärdig undervisning av god kvalitet. Det systematiska kvalitetsarbetet ska utföras regelbundet på följande sätt:

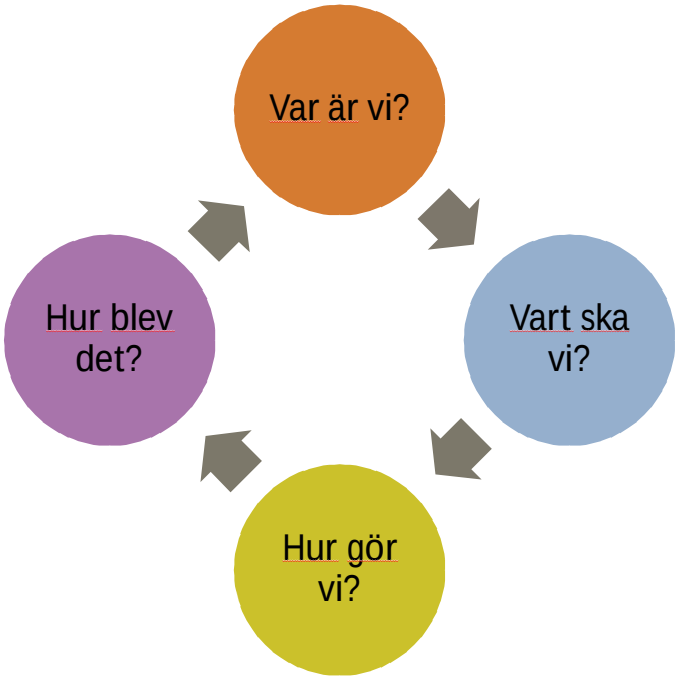

Bild 7: Kvalitetscirkel

Förskolans kvalitet ska kontinuerligt och systematiskt dokumenteras, följas upp, utvärderas och utvecklas. För att utvärdera förskolans kvalitet och skapa goda villkor för lärande behöver barns utveckling och lärande följas, dokumenteras och analyseras. För att stödja och utmana barn i deras lärande behövs kunskap om varje barns erfarenheter, hur målen för de mångsidiga kompetenserna uppfylls, kunnande och delaktighet samt intresse för de olika lärområden. Det behövs också kunskap om hur barns utforskande, frågor, erfarenheter och engagemang tas till vara i verksamheten, hur deras kunnande förändras samt när de upplever verksamheten som intressant, rolig och meningsfull.

Utvärderingen utgör en viktig del av förskoleundervisningen. I förskoleundervisningen har utvärderingen två syften: den används som hjälp för att planera och utveckla undervisningen och för att stödja varje barns välbefinnande, växande och lärande. Utvärderingen är en helhet bestående av observation, dokumentation, evalueringsslutsatser och respons, som utöver lärarna även den övriga förskolepersonalen samt barnet och barnets vårdnadshavare ska delta i.

Utvärderingen sker kontinuerligt genom växelverkan mellan läraren och barnen. Läraren ska också uppmuntra barnen att fundera över hur gemensamma uppgifter lyckats. Självvärderingsförmågan som småningom utvecklas under barnens lärstig, utgör en del av förmågan att lära sig.

Det är analyserna av utvärderingens resultat som pekar ut väsentliga utvecklingsområden. All form av utvärdering ska utgå från ett tydligt barnperspektiv. Läraren ska utgående från uppföljningsinformationen och den utvärdering som baserar sig på den anpassa undervisningen, lärmiljöerna och barnens eventuella stöd.

6.1 Verksamheten dokumenteras

I förskolan använder man sig av en rad olika redskap för att beskriva, granska och följa upp det som sker i verksamheten. Verksamheten ska dokumenteras systematiskt och planeras med hjälp av olika metoder. Det är angeläget att varje förskola utvecklar metoder för detta arbete. Utöver de skriftliga dokumenten kan man också använda bilder, ljud, video samt barnens alster som är sparade i olika former. Det är också angeläget att kritiskt granska både metoderna och själva arbetet för att analysera om de överensstämmer med de värderingar och de intentioner som finns i denna läroplan.

Pedagogisk dokumentation är ett exempel på hur man kan synliggöra processerna i förskolans verksamhet i enlighet med förskolans läroplan. Dokumentationen kan användas som underlag för att bedöma verksamhetens kvalitet, måluppfyllelse och vilka utvecklingsbehov som finns. Pedagogisk dokumentation syftar dels till att få en tydlig bild av barnen och verksamheten, dels till att utvärdera sammanhangets och miljöns betydelse för barnens lärande, lek och samarbete. Genom den pedagogiska dokumentationen blir det möjligt att göra barnens lärprocesser och lärstrategier synliga – för såväl barnet och vårdnadshavarna som personalen. Det blir även möjligt att upptäcka de barn som tillfälligt eller varaktigt behöver särskilda stödinsatser.

Pedagogisk dokumentation är ett arbetsverktyg som bygger på ett gemensamt reflektionsarbete och kan användas för att granska den egna praktiken. För att kunna granska praktiken krävs det att dokumentationen blir en naturlig och integrerad del av det dagliga pedagogiska arbetet och inte något som ligger vid sidan av. Detta förutsätter en kultur av samarbete, reflektion och kommunikation. Det kräver även en professionell inställning och en vilja att granska sina egna handlingar och ställa sig i dialog med andra.

Dokumentering är också en del av samarbete med vårdnadshavarna och uppgiften är att synliggöra förskolans verksamhet och fördjupa samarbetet. Dokumentering möjliggör också tanken att barnets dag ses som en helhet då det finns möjlighet att hemma fortsätta diskussionen om det som barnet upplevt under förskoledagen.

6.2 Verksamheten utvärderas

Utvärderingen är en helhet bestående av observation, dokumentation, evalueringsslutsatser och respons, som utöver lärarna även den övriga förskolepersonalen samt barnet och barnets vårdnadshavare ska delta i. Läraren ska utgående från uppföljningsinformationen och den

utvärdering som baserar sig på den, anpassa undervisningen, lärmiljöerna och barnens eventuella stöd.

Ett villkor för att kunna upprätthålla och utveckla kvaliteten på förskoleundervisningen är att undervisningspersonalen målmedvetet genomför självvärdering. Lärarna ska använda utvärderingsinformation och dokumentation om barnens växande och lärande för pedagogisk planering och för att utveckla förskoleundervisningen. Respons från barnen och vårdnadshavarna ska beaktas för att utveckla verksamheten.

Utvärderingen av verksamhetens innehåll skapar en grund för förskoleundervisningens utveckling. Verksamhetsplanen och förverkligandet av den utvärderas regelbundet och mer heltäckande i slutet av verksamhetsåret.

6.3 Barnet deltar i utvärderingen

Förskoleundervisningens uppdrag är att tillsammans med vårdnadshavarna skapa gynnsamma förutsättningar för barnet att utvecklas och lära sig. För att undervisningen ska vara målinriktad och stödja barnets utveckling förutsätts att läraren i förskolan får information om barnens tidigare uppväxtmiljö, utveckling, lärande och intressen. Centrala informationskällor är barnens vårdnadshavare, tidigare personal inom småbarnspedagogik och barnen själva.

I förskoleundervisningen utvecklas barnets förutsättningar för självutvärdering. Barnen uppmuntras att själva beskriva vad de tycker om att göra på förskolan, vad ha de lyckats med och vad skulle de vilja lära sig i fortsättningen. Läraren vägleder barnen att utvärdera tillsammans hur de lyckats med gemensamma uppgifter. Självutvärderingsförmåga utvecklas så småningom och är en viktig del av lärprocesser.

Läraren i förskolan ska följa upp varje barns utveckling och lärande under förskoleåret genom att följa upp barnets arbete, beteende och hur lärandet framskrider inom olika kunskaps- och färdighetsområden. Uppföljningen ska basera sig på kontinuerlig observation och mångsidig dokumentation. Barnens alster och egna erfarenheter ska utgöra en del av dokumentationen och bedömningen. Också vårdnadshavarnas iakttagelser av sitt barns lärande och välbefinnande är viktiga. Personalen i förskolan ska varje dag ge uppmuntrande respons till barnen om deras styrkor och om områden som de behöver utveckla. Den dokumentation som finns används så att alla barn kan observera sina framsteg. När barnen bli varse sin egen utveckling utvecklar de en positiv uppfattning om sig själva som lärande individer. Det är viktigt att vårdnadshavarna tillräckligt ofta får respons om deras barns framsteg och utvecklingsområden så att de får möjlighet att stöda barnet för deras del.

Efter avslutad förskoleundervisning får barnen ett intyg över deltagande som beskriver förskoleundervisningen. Följande ska framgå av intyget: vem som ordnar förskoleundervisningen, förskolans namn och barnets namn, barnets personbeteckning och datum då intyget delats ut. Utöver detta ska det av intyget framgå att förskoleundervisningen är ordnad enligt de nationella grunderna för förskoleundervisningens läroplan som Utbildningsstyrelsen fastställt 22.12.2014. Intyget kan innehålla en allmän beskrivning av förskoleundervisningen. Beskrivningar av till exempel barnets personlighet, hur lärandet framskridit eller hur barnet har verkat i förskolan ska inte stå på intyget.

7. Specifika frågor angående språk och kultur

Barnens varierande språkliga och kulturella bakgrund och färdigheter ska beaktas i förskoleundervisningen. Förskoleundervisningens mål är att stödja utvecklingen av varje barns språkliga och kulturella identiteter och lära barnen att respektera olika språk och kulturer.

Enligt lagen om grundläggande utbildningen är undervisningsspråket i förskoleundervisningen svenska eller finska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, romani eller teckenspråk. Undervisningsspråket kan också vara något annat språk, om det inte äventyrar möjligheterna att uppnå målen i läroplansgrunderna. I en särskild grupp kan förskoleundervisningen huvudsakligen eller helt ges på ett annat språk. Informationen till vårdnadshavarna och olika centrala dokument ska finnas tillgängliga på undervisningsspråket enligt vad som fastställs i lagen om grundläggande utbildning.

7.1 Annan språklig och kulturell bakgrund i förskoleundervisningen

All förskoleundervisning ska följa samma allmänna mål för fostran och lärande som fastställs i grunderna för förskoleundervisningens läroplan. Barnens varierande språkliga och kulturella bakgrund och färdigheter ska beaktas i förskoleundervisningen. Förskoleundervisningens mål är att stödja utvecklingen av varje barns språkliga och kulturella identiteter och lära barnen att respektera olika språk och kulturer. Ett särskilt mål är att stödja språkfärdigheterna hos två- och flerspråkiga barn.

Förskoleundervisningen för **samiska barn** har som särskilt mål att stärka barnens samiska identitet och kunskap om sin kultur och ge barnen möjlighet att tillägna sig samiska traditioner. Man kan i undervisningen dra nytta av närmiljön och samarbeta med vårdnadshavarna och det samiska samfundet. Förskoleundervisningen kan ordnas på samiska eller som tvåspråkig språkbadsundervisning.

När förskoleundervisningen ges på något av de tre samiska språken, är dess särskilda mål att stärka förmågan att förstå och använda samiska. Målet är att öka barnens förmåga att komma till rätta i samisk miljö, att lära sig samiska och att lära sig på samiska.

Det särskilda målet för förskoleundervisningen för **romska barn** är att stärka barnens identitetsutveckling och kännedom om sin historia och kultur. Utöver det ska tvåspråkighet stödjas i samarbete med barnens familjer. Barnen ska i mån av möjlighet ges undervisning i romani. I undervisningen i romani ska barnen bekanta sig med det romska språket och den romska kulturen, deras ordförråd utvidgas och de ska uppmuntras att använda språket i olika kommunikationssituationer.

Förskoleundervisning för **teckenspråkiga barn** genomförs i första hand i en skild grupp för teckenspråkiga eller i en blandad grupp, som består av teckenspråkiga barn och barn som använder talat språk. Målet för förskoleundervisningen för teckenspråkiga är att stödja och stärka barnens språkliga och kulturella identitet genom att ge dem möjlighet att tillägna sig teckenspråk. Målet är också att stärka kunskaperna i det svenska eller finska teckenspråket och teckenförrådet samt att sporra barnen att använda teckenspråk och öka deras förmåga att komma till rätta i olika språkmiljöer.

I förskoleundervisningen ska **barn med annat modersmål och flerspråkiga barn** få stöd för sin språkutveckling och för utvecklingen av sin identitet och självkänsla. Utvecklingen av barnens kunskaper i svenska/finska ska främjas inom de olika delområdena av språkkunskap utgående

från barnens behov och förutsättningar, både genom ledd verksamhet och i förskolans vardag. Separat undervisning i svenska/finska som andraspråk och undervisning i barnens eget/egna modersmål erbjuds i mån av möjlighet. Barn med invandrarbakgrund kan delta antingen i förskoleundervisning eller i undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen eller i bådadera.

7.2 Förskoleundervisning på två språk

Målet för förskoleundervisning på två språk är att utnyttja barnens sensitiva period för tidig språkinlärning genom att erbjuda en mångsidigare språkfostran än i normal förskoleundervisning. Undervisningen ska erbjuda inspirerande språkinlärningssituationer som lägger grund för livslångt språklärande. Målet är att verksamheten i en flerspråkig miljö utvecklar barnens språkmedvetenhet. Barnens två- eller flerspråkiga språkidentitet ska stödjas och de ska ges möjlighet att använda och lära sig språken på ett aktiverande och lekfullt sätt. I förskoleundervisning som ordnas på ovannämnda sätt möts också olika kulturer som medvetet tas upp och diskuteras på ett naturligt sätt.

I mindre omfattande förskoleundervisning på två språk är målet att väcka barnens intresse och skapa en positiv attityd till språket. I omfattande förskoleundervisning på två språk är strävan att ge barnen färdigheter att komma till rätta i en tvåspråkig miljö och att förutom på undervisningsspråket också lära sig på ett annat språk.

Undervisning på två språk kan genomföras på många sätt. Gemensamt för alla sätt är att språken inte endast är föremål för undervisning och lärande, utan att de används i undervisningen av lärområdena och i förskolans vardag.

I annan omfattande förskoleundervisning på två språk genomförs en del (minst 25 %) av verksamheten på något annat språk än de undervisningsspråk som fastställs i lagen om grundläggande utbildning. Språket i fråga kan vara modersmål för en del av barnen. Verksamheten ska planeras så att olika språkgrupper får behövligt stöd för sitt lärande. Det kan också finnas barn i gruppen, vars modersmål är något annat än de språk som används i undervisningen. Sådana barn hänvisas i allmänhet till förberedande undervisning, om sådan finns.

Med språkberikad förskoleundervisning avses här förskoleundervisning, där mindre än 25 % av verksamheten regelbundet och systematiskt ordnas på ett annat språk än de undervisningsspråk som fastställs i lagen om grundläggande utbildning. Språkberikad förskoleundervisning ger naturliga möjligheter att lyfta fram flerspråkighet och kulturell mångfald i förskolans vardag och verksamhetskultur. Målet är att barnen är både språkinlärare och språkanvändare. Målet kan vara att övergå till språkberikad, eller annan grundläggande utbildning på två språk.

8. Samarbete mellan småbarnspedagogiken, förskole- och nybörjarundervisningen i Helsingfors

Det är viktigt att småbarnspedagogik, den förskoleundervisning som ingår i den, och den grundläggande utbildningen bildar en helhet som på ett logiskt sätt stöder barnens växande och lärande. Samarbetet ska säkerställa kvaliteten på förskoleundervisningen och stärka barnens och vårdnadshavarnas delaktighet. Samarbetet ska vara systematiskt.

Utgångspunkten för en högklassig helhet är att lärarna och den övriga personalen känner till de olika etapperna under lärstigen samt de centrala mål, särdrag och metoder som anknyter till dem.

För att barnens växande och lärande ska fortlöpa smidigt, ska övergångarna planeras och utvärderas gemensamt.

Övergången från hemmet eller den tidigare småbarnspedagogiken till förskolan och från förskolan till skolan är viktiga skeden i barnets liv. En smidig övergång främjar barnens känsla av trygghet och välbefinnande samt deras förutsättningar för tillväxt och för att lära sig. Det är viktigt att personalen inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och nybörjarundervisningen har möjlighet att bekanta sig med varandras verksamhet och lärmiljöer också i praktiken. För att stödja barnens växande och lärande ska undervisnings- och stödmetoderna vara enhetliga.

Förskolepersonalen ska också samarbeta med personalen inom social- och hälsovården för att stödja barnens välbefinnande, växande och lärande. Stödet för barnens växande och lärande samt praxis inom förskolans elevvård ska utvärderas och utvecklas genom sektorsövergripande samarbete. Genom samarbete mellan förskolepersonalen och aktörer i närmiljön främjas att lärmiljöerna är mångsidiga. Samverkan med andra öppnar barnets lärmiljöer mot samhället och världen utanför.

8.1 Samarbete vid övergången från småbarnspedagogik till förskoleundervisning

Samarbetsformer mellan småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen ska utvecklas för att berika varje barns mångsidiga utveckling och lärande. För att stödja barnets utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv ska förskolan sträva efter att nå ett förtroendefullt samarbete med småbarnspedagogiken. Samarbetet mellan småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen sker kontinuerligt inom området både i de förskolor som verkar i daghem och de som verkar skolor. Innan förskolestarten för läraren i daghemmet och den blivande läraren i förskolan samtal om alla barn.

Att personalen samarbetar är nödvändigt såväl med tanke på att arbetsgemenskapen ska må bra som med tanke på undervisningens kvalitet. Samtidigt fungerar samarbetet mellan de vuxna i förskolan som en bra modell för barnen. Att stärka barnens samarbetsförmåga är ett av de mest centrala målen i förskoleundervisningen. Olika samarbetsformer och smågruppsarbete ska användas inom förskoleundervisningen. Barnen ska uppmuntras och stödjas till att verka som medlemmar i en grupp och att utveckla sin samarbetsförmåga. Barnens åsikter ska höras på ett för dem lämpligt sätt när verksamheten planeras, genomförs och utvärderas.

8.2 Samarbete med nybörjarundervisningen

I början av ett nytt verksamhetsår ska en samarbetsplan utarbetas tillsammans med förskolan och skolan. Samarbetsplanen fogas till verksamhetsplanen och skickas till utbildningsanordnaren. Samarbetet mellan förskole- och nybörjarundervisning sker kontinuerligt på området så att arbets- och förfaringssätten är så lika som möjligt. Barnen i förskole- och nybörjarundervisning erbjuds möjlighet att arbeta tillsammans. Personalen inom förskole- och nybörjarundervisning planerar och genomför tillsammans helhetsskapande undervisning för barnen. Samarbetet sker även med producenter som anordnar eftermiddagsverksamhet för skolelever. Den gemensamma lärmiljön används mångsidigt och verksamheten sker över verksamhetsgränser.

För att få en kontinuitet och gemensam syn på kunskap och lärande ska lärarna i förskolan och lärarna inom nybörjarundervisningen träffas på området i ett nätverk där de träffas ett antal gånger per läsår. I nätverket har man möjlighet att föra pedagogiska diskussioner och hitta gemensamma

arbetssätt inom förskole- och nybörjarundervisning. I Helsingfors har alla barn rätt att få delta i skolans verksamhet minst två gånger under förskoleåret.

Innan skolstarten för läraren i förskolan och den blivande klassläraren och rektorn samtal om alla barn. För att kunna ge en helhetsbild till skolan av barnets lärande och förskolans verksamhetskultur används även informations- och kommunikationsteknik som stöd. Barns eventuella behov av stöd för lärande och skolgång ska tryggas vid skolstarten. Barnen ska uppmuntras att vara stolta över de färdigheter de fått under tiden i förskolan. De ska sporras att ansluta sig till den nya gruppen och att samverka med de vuxna som de möter i den nya miljön. Barn och vårdnadshavare till barn som övergår till den grundläggande utbildningen ska informeras om morgon- och eftermiddagsverksamheten i den grundläggande utbildningen.

8.3 Samarbete med vårdnadshavarna

Förskoleundervisningen har i enlighet med statsrådets förordning som särskilt mål att i samarbete med vårdnadshavarna främja barnens förutsättningar för utveckling och lärande samt att stärka barnens sociala färdigheter och sunda självkänsla med hjälp av lek och positiva upplevelser av lärande. Vårdnadshavarna är viktiga samarbetsparter vid planeringen, genomförandet och utvärderingen av verksamheten. Samarbete mellan förskolepersonalen och vårdnadshavarna bidrar till att trygga barnens välbefinnande. Förskolepersonalen ska bemöta olika familjer och hemmens olika åskådningar, religioner, traditioner och syner på uppfostran med öppenhet och respekt för att skapa förutsättningar för konstruktiv kommunikation och undervisning. Under läroplansprocessens gång har vårdnadshavarna varit delaktiga och gett sina synpunkter och tankar om vad de anser är viktigt gällande lärandet för barn under skolåldern och vilka förmågor de önskar att deras barn bär med sig från förskolan.

Bild 8: Vårdnadshavarnas tankar om förskoleundervisning

Utgångspunkten för samarbetet med vårdnadshavarna är att bygga upp förtroende, jämlik kommunikation och ömsesidig respekt mellan båda parterna. Samarbetet förutsätter initiativförmåga av förskolans personal och att de har personlig kontakt med vårdnadshavarna.

Samarbetet ska ta hänsyn till familjernas mångfald, individuella behov och frågor som gäller vårdnad. Olika kommunikationsmedel ska användas i samarbetet och vid behov används en tolk eller språkassistent. Samarbetet med vårdnadshavarna ska också ge möjlighet till diskussion vårdnadshavarna emellan.

När vårdnadshavaren anmält sitt barn till förskolan, är utgångspunkten att barnet deltar i all verksamhet. Läraren och vårdnadshavaren samt den personal som medverkar i anordnandet av förskoleundervisningen bär gemensamt ansvar för att förskolebarnen regelbundet deltar i förskoleundervisningen.

Förskolans informationsmöte

I Helsingfors erbjuds vårdnadshavarna möjlighet till att delta i förskolans informationsmöte före ansökningstiden för förskoleundervisning tar slut. Då har vårdnadshavarna möjlighet att bekanta sig med förskolans styrdokument och verksamhet.

Föräldramöte

När verksamhetsåret börjat ordnar förskolan föräldramöte där personalen diskuterar tillsammans med vårdnadshavarna om familjens och förskolans värden, fostringsmetoder och mål. Vårdnadshavarnas erfarenheter gällande sitt barns tidigare uppväxtmiljöer, utveckling, lärande och intressen är viktiga och tas i beaktande i förskoleundervisningen. Vårdnadshavarna ska ges tillfällen att bekanta sig med och delta i sitt barns förskoledag.

Samtal om barnets plan för förskoleundervisning

I Helsingfors skrivs det för varje barn en individuell plan för förskoleundervisning. Barnens och vårdnadshavarnas synpunkter tas i beaktande både i undervisningen och då barnets plan för förskoleundervisning görs upp. Det ska finnas tillräckligt med tid för samtal med vårdnadshavarna. Vårdnadshavarnas språk- och kulturkunskaper och annan sakkunskap kan utnyttjas i förskoleundervisningen.

Förskolepersonalen ska diskutera med vårdnadshavarna om hur barnens växande och lärande går framåt. Särskilt viktigt är samarbetet med vårdnadshavarna när ett barn behöver stöd för sitt växande och lärande. Vårdnadshavarna ska få information om hur transporter och elevvård, och övriga tjänster inom den småbarnspedagogik som barnet utöver förskoleundervisningen har möjlighet till, ordnas under förskoleundervisningen.

Utvärderingssamtalen hålls under vårterminen då barnet och vårdnadshavarna har möjlighet att utvärdera både barnets lärprocesser och verksamheten i förskolan. Respons från vårdnadshavarna och barnen ska tas i beaktande då undervisningen, olika former av stöd och verksamhetskulturen utvecklas.

9. Välmående, elevvård och mobbningsförebyggande arbete

Elevvården och stödet för växande och lärande som beskrivs i kapitel 10 bildar en helhet.

9.1 Elevvård

Elevvården innebär omsorg om förskolebarnets fysiska, psykiska och sociala välmående och angår alla som arbetar inom fostringsgemenskapen. Genom elevvård främjar man förskolebarnens sunda, stabila uppväxt och utveckling och skapar förutsättningar för god uppväxt och inlärning.

Målet är att förskolebarnet upplever verksamhetsmiljön som trygg och trivsam, känner samhörighet med gruppen, får omsorg och vägledning samt uppmuntran i vardagen och hjälp i problemsituationer.

Elevvårdsarbetet baserar sig på konfidentiellt och ansvarsfullt samarbete mellan hemmen, personalen och andra som sköter förskolebarnet. Målet är att främja både gruppens och det enskilda barnets välbefinnande. Ett lyckat elevvårdsarbete förutsätter gemensamt utarbetade verksamhetsmodeller för förebyggande arbete och hantering av problemsituationer. Elevvården i förskolan består av gemensam elevvård och individuell elevvård. Betoningen ligger på den gemensamma elevvården.

9.1.1 Yrkesövergripande samarbete inom elevvården

Elevvården i förskolan angår alla som arbetar i förskolan och alla som ansvarar för elevvårdstjänsterna. Elevvården genomförs i samarbete med utbildningsväsendet och social- och hälsovårdsväsendet. Till elevvårdstjänsterna hör psykolog-, kurator-och hälsovårdstjänster. Elevvården genomförs i samarbete med barnet och barnets vårdnadshavare med hänsyn till barnets ålder och förutsättningar. Barnets vårdnadshavare informeras om den elevvård som finns att tillgå och anvisas att söka de elevvårdstjänster som de behöver.

Inom förskoleundervisningen är samarbetet med rådgivningsbyrån, hemservice för barnfamiljer, det tidiga stödet och barnskyddet samt mellan daghemmet och skolan av stor betydelse. Inom elevvårdssamarbetet kommer man överens om förfaringssätten kring det särskilda stödet som ingår i det förebyggande barnskyddsarbetet och hälsovården. I det här sammanhanget tar man hänsyn till eventuella riskfaktorer i förskolebarnets uppväxtmiljö samt till den anmälningsskyldighet för bedömning av barnskyddsbehovet som barnskyddslagen föreskriver.

I Helsingfors finns det en styrgrupp för elevvården som ansvarar för den allmänna planeringen, utvecklingen, styrningen och utvärderingen av den yrkesövergripande elevvården. Som styrgruppens ordförande fungerar en representant från småbarnspedagogiken och till gruppen hör representanter från social- och hälsovården samt utbildningen.

Ansvaret för planering, utveckling, genomförande och utvärdering i förskoleenheterna ligger hos den områdesvisa elevvårdsgruppen för den svenska småbarnspedagogiken, förskoleundervisnignen och den grundläggande utbildningen. Gruppen leds av undervisningschefen och till gruppen hör representanter för förskolornas chefer, rådgivningens hälsovård, psykolog- och kuratorstjänsterna samt övriga samarbetsparter från området. Den områdesvisa elevvårdsgruppens centrala uppgift är att främja välbefinnande och säkerhet i förskolan och genomföra och utveckla övrig gemensam elevvård. Gruppen ansvarar för att de enhetsvisa elevvårdsplanerna görs upp och uppdateras. Gruppen drar också upp riktlinjerna för verksamhetssätten och samarbetet inom området. Ett centralt mål är att främja välbefinnande och säkerhet i förskolan samt att finna lösningar för att hjälpa barn som behöver stöd.

9.1.2 Gemensam elevvård

Elevvården är en viktig del av verksamhetskulturen i förskolan och genom den följer man upp, utvärderar och utvecklar välbefinnandet i förskolan och förskolegrupperna. Dessutom ser man till att förskolemiljön är hälsosam, trygg och fri från hinder. Barnet har rätt till trygga pedagogiska miljöer. Till dessa hör fysisk, psykisk och social trygghet. En lugn atmosfär främjar arbetsron.

Den gemensamma elevvården genomförs i förskolorna och ansvaret för det individuella elevvårdsarbetet i förskoleundervisningen innehas av den lärare som ansvarar för förskoleundervisningen. I det mångprofessionella elevvårdsarbetet deltar vid behov förutom läraren i förskolan, enhetens chef, specialbarnträdgårdslärare, läraren i svenska som andra språk, hälsovårdaren från rådgivningsbyrån eller annan sakkunnig.

Barnets vårdnadshavare ska informeras om den elevvård som finns att tillgå och anvisas att söka de elevvårdstjänster de behöver. Barnets och vårdnadshavarens delaktighet i elevvården, systematiskt samarbete och information om elevvården ökar kännedomen om elevvården och sänker tröskeln att anlita tjänsterna. Att personalen inom olika yrkesgrupper konsulterar varandra är en viktig arbetsmetod inom elevvården.

9.1.3 Individuell elevvård

Syftet med den individuella elevvården är att främja barnets utveckling, hälsa, välbefinnande och lärande som helhet. Det är ett sätt att följa upp och förebygga problem. Med individuell elevvård avses de hälsovårdstjänster barnet får via rådgivningen, psykolog och kuratorstjänsterna inom elevvården och den yrkesövergripande elevvården som gäller ett enskilt barn. Elevvården i förskolan har stor betydelse när det gäller att garantera tidigt stöd och förebygga problem. I samarbete mellan rådgivningen, vårdnadshavarna och småbarnspedagogiken utvärderas barnets helhetsbetonad välmående då barnet är 4 år. Rådgivningen ansvarar för hälsogranskningen för barn i förskoleåldern. I detta sammanhang utvärderas även det eventuella stödet barnet behöver då hen börjar i den grundläggande utbildningen.

Då ett individuellt elevvårdsärende kräver behandling inom en mångprofessionell expertgrupp, förutsetts att samtyckesblanketten fylls i av barnet oberoende ålder. Förskolebarn kan tillsammans med vårdnadshavarna gå genom vad som kommer att ske och fylla i en egen samtyckesblankett. Om barnet inte har förutsättningar att bedöma betydelsen av sitt samtycke, räcker vårdnadshavarnas samtycke. Ifall det behövs en bedömning av förutsättningarna för en minderårig person att fatta beslut om samtycke och om vilka personer som får delta i ett mångprofessionellt möte, ska denna bedömning göras av en yrkesutbildad person inom social- och hälsovården. Denna person bedömer också huruvida en omyndig persons intressen tillgodoses.

Då ett individuellt elevvårdsärende kräver behandling inom en mångprofessionell expertgrupp förutsetts att samtyckesblanketten fylls i också av båda vårdnadshavarna eller en laglig företrädare. Om ärendet är brådskande kan vårdnadshavarna kontaktas per telefon och informeras om situationen. Samtyckesblanketten kan postas till vårdnadshavarna, skickas med barnet eller undertecknas innan mötet börjar. En tom blankett kan skickas elektroniskt, men då den är ifylld får den inte skickas elektroniskt.

Både barnets och vårdnadshavarnas samtyckesblanketter ska vara ifyllda då åtgärder påbörjas, t.ex. ett möte. I följande undantagsfall behövs inte båda samtyckesblanketterna:

- Om barnet vill ta emot hjälp och stöd, men vårdnadshavarna inte ger sitt tillstånd till det, räcker det med endast barnets samtycke för åtgärder.
- Om en minderårig person inte vill ta emot hjälp, men vårdnadshavarna ger sitt samtycke, räcker det med vårdnadshavarnas samtycke.
- Om varken barnet eller vårdnadshavarna ger sitt samtycke till att ärendet behandlas, får man överväga om det finns orsak att kontakta barnskyddet.

Elevvårdsjournal

Då samtyckesblanketterna är ifyllda och en mångprofessionell expertgrupp har fått tillstånd att behandla ärendet, dokumenteras gruppens möte i elevvårdsjournalsblanketten.

Till elevvårdsjournalen fogas samtyckesblanketterna. Elevvårdsjournalen kan fyllas i elektroniskt, men får inte sparas i elektronisk form, utan bara skrivas ut. Ett ärende består alltid av samtyckesblanketterna och elevvårdsjournalen för ett möte. För varje nytt ärende behövs alltid nya samtycken, ny elevvårdsjournal och nytt omslag, även om det gäller samma barn.

Registret över elevvårdsjournaler

Elevvårdsjournalerna ska föras i fortlöpande och kronologisk ordning, och de ska införas i ett register. Det är utbildningsanordnaren som är ansvarig för registret och som ska utse en ansvarsperson i respektive enhet där journalerna upprättas. Ansvarspersoner i förskolorna är föreståndarna och i grundskolorna och gymnasierna rektorerna (undantagsfall de förskolor som administreras av skolans rektor). Ansvarspersonen fastställer från fall till fall åtkomsträttigheterna till de uppgifter som förts in i registret. Rektorn eller föreståndaren har ändå inte rätt att se ärenden som de inte deltagit i, men får fastställa åtkomsträttigheterna för de personer som behöver komma åt gamla ärenden beträffande barn som de behandlar ett nytt ärende med.

Varje enhet har en separat register för elevvårdsjournaler och varje dokumenterad journal fogas till registret. Alla uppgifter som införts i registret är sekretessbelagda.

Främjandet av trygghet och säkerhet

Den som deltar i förskoleundervisningen har rätt till en säker miljö. Det omfattar både fysisk, psykisk och social trygghet och säkerhet. Utgångspunkten för att ordna undervisningen är att garantera förskolebarnens och förskolepersonalens trygghet och säkerhet. Att främja tryggheten och säkerheten i inlärningsmiljön är en del av gemenskapens verksamhetskultur och ska beaktas i all verksamhet. Säkerhets- och räddningsplanen ska utarbetas och uppdateras i början av läsåret.

Målet för elevvården är att stöda upprätthållandet av funktionsförmågan även i situationer då den fysiska och psykiska tryggheten och säkerheten hotas. Vid olika problem-, olycks- och krissituationer samt i den efterbehandling som de kräver sörjer man för det psykosociala stöd som behövs för barnet och för hela gemenskapen. Att skydda förskolebarnen mot allt slags våld, mobbning och trakasserier hör till den fysiska och psykiska tryggheten i förskoleundervisningen. Vid upptäckta mobbningsfall ska det ingripas direkt och fallen utredas i samarbete mellan förskolepersonalen, vårdnadshavarna och barnen.

Den fysiska säkerheten främjas genom att man sörjer för säkerhetsfaktorerna i anslutning till lokalerna, redskapen, anordnandet av undervisningen, undervisningssituationerna samt till den förskoleundervisning som genomförs utanför förskolan.

Främjandet av tryggheten och säkerheten i förskoleundervisningen omfattar även säkerhetsfaktorer rörande transporter, förebyggande av olycksfall och datasekretess. I samarbetet inom elevvården avtalas om de förfaringssätt som ska tillämpas i anslutning till förebyggandet av olyckor, första hjälpen, hänvisande till vård och uppföljning av olycksfall. Förskolebarnet och vårdnadshavaren ska få information om förfaringssätten. I anvisningar i anslutning till förebyggandet av olycksfall ska nationella riktlinjer om bekämpningen av olycksfall och det samarbete som verksamheten förutsätter beaktas.

Anvisningar kring tryggheten och säkerheten i förskoleundervisningen ingår i elevvårdsplan, verksamhetsställets säkerhets- och räddningsplan och andra åtgärdsanvisningar. Då man främjar tryggheten och säkerheten och förebygger uppkomsten av situationer som kan äventyra den, ska lagstiftningen som styr tryggheten och säkerheten och de säkerhetsanvisningar som utarbetats följas.

Sekretess och utlämnande av uppgifter

Inom elevvårdsarbetet behandlas många uppgifter som gäller förskolebarnen och deras familj och som enligt lagstiftningen är sekretessbelagda. Med sekretess avses både att en handling ska hållas hemlig och att en uppgift inte får röjas muntligen, det vill säga tystnadsplikt. Uppgifter som är sekretessbelagda är bl.a. uppgifter som gäller förskolebarnens och deras familjemedlemmars personliga förhållanden samt uppgifter om den ekonomiska situationen, hälsotillståndet och handikapp. Sekretessbelagda är också uppgifter om att förskolebarnet fått intensifierat eller särskilt stöd, handlingar som rör elevvård och uppgifter som ingår i dem.

Skyldiga att iaktta sekretess är den daghemsföreståndare eller rektor som ansvarar för förskoleundervisning, personal inom småbarnspedagogik och förskoleundervisning, barnträdgårdslärare, lärare, representanter för hälsovården, kuratorer, psykologer och även personer som svarar för anordnandet av förskoleundervisningen.

9.1.4 Elevvårdsplanen

Principerna och verksamhetsformerna för enheternas elevvårdsarbete beskrivs i elevvårdsplanen och den innehåller en beskrivning av det totala behovet av elevvård och vilka elevvårdstjänster som är tillgängliga. I elevvårdsplanen beskrivs den gemensamma elevvården och tillvägagångssätt samt hur den individuella elevvården ordnas. I planen beskrivs även tillvägagångssätten kring hälsa och trygghet, transporter, förebyggande av olyckor samt datasäkerhet. Elevvårdsplanen kompletteras med en plan för hur barnen skyddas mot våld, mobbning och trakasseri samt en handlingsplan för plötsliga kriser och hotfulla eller farliga situationer.

9.2 Mobbningsförebyggande arbete inom förskoleundervisning

Förebyggande av mobbning innebär att påverka barngruppens verksamhet, att skapa en trygg grupp samt att stärka interaktionsfärdigheterna. Det är en förutsättning för en högklassig förskoleundervisning, men är även oumbärliga för det enskilda barnets utveckling. Ett målmedvetet förebyggande arbete har långtgående positiva följder för barnens välbefinnande och skolgång. Målet med det förebyggande arbetet är att mobbning inte ska kunna uppstå alls.

Det finns inte ett enda sätt eller en enda rätt metod för hur man ska förebygga eller ingripa i mobbning som skulle passa i alla situationer. Avgörande för att arbetet ska lyckas är att alla vuxna som finns i barnets omgivning förbinder sig till och deltar i det mobbningsförebyggande arbetet. Det viktiga är att arbetet är medvetet och systematiskt. Då man diskuterar mobbning är det viktigt att försöka undvika att stämpla enskilda barn. Det mobbningsförebyggande arbetet borde ses som en del av vardagspedagogiken, som förändras och formas efter gruppen och barnens förmågor.

Förebyggande av mobbning grundar sig på den vuxnas granskning av sina egna normer och attityder, sitt eget förhållningssätt till varje barn, barngruppen och arbetsgemenskapen samt insikt om att den vuxna själv påverkar fenomenets förekomst. Den vuxnas handlingar och val kan bidra till att mobbningssituationer uppstår och möjliggöra att mobbningssituationer fortsätter. Den vuxnas uppgift är att kontinuerligt arbeta för att stärka och utveckla relationerna i gruppen. (Laura Kirves och Maria Stoor-Grenner: Mobbningsförebyggande arbete inom småbarnsfostran)

Mobbning berör hela gruppen, inte endast ett eller två barn. Förebyggande av mobbning och ingripande i det ska ses ur ett vidare perspektiv där det är viktigt att sträva efter att påverka hela gruppens agerande. Det är förstås också viktigt att med enskilda barn öva och stödja sådana förmågor och färdigheter som fortfarande saknas eller att lära ut nya strategier, t.ex. till barn som beter sig aggressivt. Målet för det förebyggande arbetet är att lära barn som mobbar andra barn nya mönster för sin sociala interaktion. Då det gäller förebyggande arbete mot mobbning är det viktigt att identifiera och upptäcka de situationer där barnet har utvecklat felaktiga handlingssätt eller där barnets växelverkan med andra inte är acceptabel. Den vuxnas uppgift är att vägleda och lära barnet tillvägagångssätt som innebär att varje barn får erfarenheter av positiv växelverkan och upplever att de är accepterade av gruppen.

Orsakerna till mobbning måste ses ur ett vidare perspektiv och förebyggande av mobbning måste vara en gemensam angelägenhet för hela det nätverk som omger barnet. De vuxnas förhållningssätt och agerande har en central betydelse. Att stärka barns delaktighet och känsla av gemenskap är centrala förebyggande principer och målet är att alla barn ska få gynnsamma och positiva erfarenheter av att fungera tillsammans med andra människor.

Barn, deras vårdnadshavare och förskolans personal ska informeras om vilka olika sätt våld, mobbning och trakasserier kan yttra sig på, om förebyggande arbete och om tillvägagångssätten inom förskoleundervisningen i sådana situationer.

10. Stöd för barnets växande och lärande

Barn som deltar i förskoleundervisning omfattas av stöd för växande och lärande enligt lagen om grundläggande utbildning. Enligt lagen har barnen rätt att få tillräckligt stöd genast när behov uppstår. Det finns tre nivåer av stöd för växande och lärande: allmänt, intensifierat och särskilt stöd. Stödformer som nämns i lagen om grundläggande utbildning är till exempel specialundervisning på deltid, tolknings- och biträdestjänster samt särskilda hjälpmedel. Stödformerna kan användas på alla nivåer av stöd, antingen enskilt eller samtidigt så att de kompletterar varandra. Stödet ska vara flexibelt, långsiktigt planerat och förändras enligt behovet av stöd. Stödet ska ges så länge, på den nivå och i den form som det behövs. Det är viktigt att behovet av stöd identifieras och att stöd för växande och lärande ges på ett tidigt stadium för att förhindra att problemen växer och blir mera komplicerade.

Stödet för växande och lärande ska ordnas utgående från såväl det enskilda barnets som barngruppens styrkor respektive inlärnings- och utvecklingsbehov. Det är viktigt att i förskolan se till att alla barn får uppleva att de lyckas i lärandet och som medlem i gruppen. Det stödjer barnens positiva uppfattning om sig själva. Mångsidig respons och information om lärandet ska metodiskt användas för att uppmuntra och handleda barnen. På det viset blir barnen medvetna om hur lärandet framskrider.

Stödet för växande och lärande innebär både lösningar som berör hela gruppen och lärmiljöerna samt lösningar som möter barnens individuella behov. Särskild vikt ska läggas vid att lärandet kan förflyta så obehindrat som möjligt och att inlärningssvårigheter förebyggs och upptäcks på ett tidigt stadium. Yrkesövergripande samarbete mellan lärarna i förskolan, övrig personal i förskolan, ambulerande specialbarnträdgårdslärare, speciallärare, skolpsykolog, och andra sakkunniga har stor betydelse för att behovet av stöd ska upptäckas och när stödet planeras och genomförs. Vilka sakkunniga som ska delta i samarbetet avgörs från fall till fall. Yrkesövergripande, pedagogiska möten hålls i oktober och februari månad.

Principen är att behovet av stöd ska bedömas och beslut om stöd enligt lagen om grundläggande utbildning fattas så fort som möjligt efter att förskoleundervisningen inletts. Ofta har barnets behov av stöd observerats redan innan förskoleundervisningen inletts. Samarbete mellan förskoleundervisningen, barnets tidigare småbarnspedagogik, rådgivningen och vårdnadshavarna bidrar till kontinuitet i barnets välbefinnande och lärande. Information om stödåtgärder som barnet eventuellt fått före förskolan ska utnyttjas i förskoleundervisningen. När ett barn har behov av stöd ökar betydelsen av samarbete med vårdnadshavaren. Förskolepersonalen ska känna till de lagar och bestämmelser som gäller samarbetet med vårdnadshavaren i anslutning till barnets stöd.

Det är viktigt att förskolepersonalen kontaktar vårdnadshavaren genast om det framgår att ett barn har problem i utvecklingen eller lärandet eller barnets välbefinnande är i fara. Vårdnadshavaren ska ges tillräcklig information om till exempel hur barnets ärenden behandlas, hur uppgifter fås och lämnas ut samt om sekretessrelaterade frågor. Vårdnadshavaren ska uppmuntras att för sin del stödja sitt barn i att nå sina mål. Målet är att handla i samförstånd med barnet och vårdnadshavaren. Det är bra att föräldrarna vet att varken de eller barnet kan vägra att ta emot stöd för växande och lärande och att deras samtycke inte behövs för att bedöma behovet av stöd eller för att planera stödet. Barnet kan också behöva stöd inom den individuella elevvården. Detta stöd grundar sig på frivillighet och förutsätter vårdnadshavarens samtycke (se kapitel 9).

När behovet av stöd bedöms granskas först de befintliga arbetssätten, undervisningsarrangemangen samt lärmiljöerna och hur de lämpar sig för barnet. Utifrån det bedöms om man genom att ändra på dem kunde hitta bättre pedagogiska lösningar för barnet.

Barnet ska i första hand ges stöd i den egna förskolegruppen genom olika flexibla arrangemang, om inte barnets bästa nödvändigtvis förutsätter att barnet flyttas till en annan grupp eller enhet. Om barnet utöver förskoleundervisning också utnyttjar andra tjänster inom småbarnspedagogiken, ska förskolepersonalen och den övriga personalen inom småbarnspedagogiken samarbeta i frågor som gäller stödet för barnets växande och lärande. Informationen om barnets behov av stöd och det stöd barnet fått i förskolan också överförs till den grundläggande utbildningen.

10.1 Allmänt stöd

Förskoleundervisning av hög kvalitet lägger grund för barnets växande, lärande och välbefinnande. Svårigheter ska förebyggas till exempel genom olika slags arbetssätt och pedagogiska metoder, flexibel gruppindelning och samarbete mellan lärarna och den övriga personalen. Undervisningen ska ta hänsyn till både gruppens och det enskilda barnets behov.

Det första sättet att möta ett barns behov av stöd är allmänt stöd. Alla barn får allmänt stöd under olika skeden av förskoletiden. Det innebär i allmänhet att enstaka stödåtgärder sätts in för att påverka situationen på ett så tidigt stadium som möjligt. Allmänt stöd ska ges genast när behovet av stöd uppstår och det krävs inga särskilda undersökningar eller beslut för att påbörja stödet.

Att utvärdera behovet av stöd och ge det stöd som behövs ska ingå i all fostran och undervisning. Stödet ska ordnas genom samarbete mellan förskolelärarna och den övriga personalen och i nära samarbete med vårdnadshavaren och barnet. Inom det allmänna stödet möts barnets behov av stöd till exempel med hjälp av material och redskap som lämpar sig för barnets individuella behov samt undervisningsprogram som är avsedda för förskoleundervisningen och specialundervisning på deltid.

10.2 Intensifierat stöd

Ett barn som behöver regelbundet stöd eller flera olika former av stöd samtidigt ska utgående från en pedagogisk bedömning ges intensifierat stöd i enlighet med en plan för barnets lärande. Intensifierat stöd ges då det allmänna stödet inte är tillräckligt och så länge barnet behöver det. Det intensifierade stödet ska planeras som en helhet. Stödet är mera omfattande och mera långsiktigt än det allmänna stödet. Barnet behöver ofta även flera former av stöd. Inom det intensifierade stödet kan alla former av stöd inom förskoleundervisningen användas, med undantag av den specialundervisning som ges på basis av ett beslut om särskilt stöd.

Stödet ska ordnas genom samarbete mellan lärarna och förskolans övriga personal. Läraren ska ge barnet och vårdnadshavaren respons om barnets framsteg samt lyssna och ta hänsyn till deras åsikter. Under den tid barnet får intensifierarat stöd ska läraren i samråd med vårdnadshavaren regelbundet följa upp barnets lärande och välbefinnande. Om det utifrån en bedömning konstateras att behovet av stöd har förändrats eller att barnet inte har nytta av det stöd som ges, ska planen för barnets lärande uppdateras så att den motsvarar den nya situationen.

Intensifierat stöd ges i regel ända tills förskoleundervisningen avslutas. Eftersom man i allmänhet inte på en kort tid kan konstatera vilken effekt stödet haft, är det under förskoletiden sällan nödvändigt att fatta ett beslut om särskilt stöd för ett barn som får intensifierat stöd.

10.2.1 Pedagogisk bedömning

Ansvaret för att göra den pedagogiska bedömningen ligger hos den lärare som ansvarar för förskoleundervisningen. Vid behov konsulteras övriga medarbetare i gruppen, chefen för verksamhetsstället och/eller den ambulerande specialbarnträdgårdsläraren. Vid behov anlitas även andra sakkunniga. Samarbetet med förskole-barnet och vårdnadshavaren är viktigt både för att behoven ska kunna utredas och för att stödet ska kunna planeras och genomföras framgångsrikt.

Den lärare som ansvarar för barnets förskoleundervisning gör en pedagogisk bedömning där följande ska beskrivas:

- förskolebarnets växande och lärande
- det allmänna stöd förskolebarnet har fått och en bedömning av dess inverkan
- förskolebarnets färdigheter, särskilda behov vid växande och utveckling, en bedömning av stödbehovet (pedagogiska, inlärningsmiljömässiga, elevvårdsmässiga eller övriga stödformer)

Den pedagogiska bedömningen görs på ett pedagogiskt möte. Då den pedagogiska bedömningen görs och det intensifierade stödet genomförs drar man nytta av den plan för småbarnspedagogik som redan gjorts upp och en eventuell habiliteringsplan.

Inledandet och ordnandet av det intensifierade stödet ska behandlas utgående från den pedagogiska bedömningen i samarbete med yrkesövergripande personal inom elevvården, där åtminstone den lärare som ansvarar för förskoleundervisningen, verksamhetsställets chef och den ambulerande specialbarnträdgårdsläraren deltar. Det intensifierade stödet och dess åtgärder för barnet antecknas i barnets plan för förskoleundervisning.

10.2.2 Pedagogisk bedömning för blivande skolbarn

Pedagogisk bedömning görs till all barn som fått intensifierat stöd i förskolan (också till de barnen som föreslås få allmänt stöd i skolan) och till barn med allmänt stöd som kommer troligen behöva intensifierat stöd i skolan.

Pedagogiska bedömningen görs av den läraren som ansvarar för barnets förskoleundervisning i samråd med barnets vårdnadshavare. Ambulerande specialbarnträdgårdsläraren och förskolans föreståndare/rektorn konsulteras angående behovet av stöd. Andra sakkunniga (t.ex. undersökande enhet/den som skriver utlåtandet) konsulteras vid behov.

10.3 Särskilt stöd

Särskilt stöd ordnas för ett barn antingen inom den allmänna läroplikten eller inom en förlängd läroplikt. Det särskilda stödet består av specialundervisning enligt beslutet om särskilt stöd samt övriga stödformer inom förskoleundervisningen.

Beslutet ska fattas i enlighet med förvaltningslagen. I beslutet om särskilt stöd bestäms barnets huvudsakliga förskolegrupp, vilka eventuella tolknings- och assistenttjänster och övriga tjänster som behövs samt, vid behov, om undantagsarrangemang i förskoleundervisningen. Dessa tjänster beskrivs närmare i den individuella planen för hur undervisningen ska ordnas som görs för barnet (IP). Innan ett beslut om särskilt stöd fattas ska vårdnadshavaren höras samt en pedagogisk utredning om förskolebarnet göras. Den består av en utredning om förskolebarnets inlärningsframsteg och en utredning om det intensifierade stödet som förskolebarnet fått och om barnets helhetssituation i samarbete med yrkesövergripande personal inom elevvården. Bedömningen om förskolebarnets behov av särskilt stöd görs utgående från dessa utredningar.

Beslutet om särskilt stöd kan fattas innan förskoleundervisning inleds eller under tiden för förskoleundervisning utan föregående pedagogiska utredning eller intensifierat stöd för inlärning, om det efter en psykologisk eller medicinsk bedömning framgår att undervisningen för barnet till följd av handikapp, sjukdom, försenad utveckling, störningar i känslolivet eller någon annan jämförbar särskild orsak annars inte kan ges.

I Helsingfors ges särskilt stöd för barnet antingen i närförskolan eller i de integrerade specialförskolegrupperna i Minerva och Botby förskolor. Barn med funktionsnedsättningar och autistiska drag har möjlighet att få förskoleundervisning i Zacharias Topeliusskolan.

10.4 Pedagogisk utredning för förskolebarn

Då den pedagogiska utredningen görs drar man nytta av den pedagogiska bedömning som tidigare gjorts upp för barnet, av barnets plan för förskoleundervisning samt med vårdnadshavarens tillstånd av den plan för småbarnspedagogik och habiliteringsplan som gjorts upp för barnet.

För att göra den pedagogiska utredningen skaffas en utredning om barnets inlärningsframsteg och en utredning om det intensifierade stöd barnet fått och barnets helhetssituation som görs i samarbete med personalen inom elevvården. Utgående från dessa två utredningar bedöms barnets behov av särskilt stöd.

Den helhet som utgörs av dessa två utredningar och av den bedömning som gjorts utifrån dem benämns pedagogisk utredning. Då beslutet om särskilt stöd bereds ska, förutom en pedagogisk utredning, vid behov även andra utlåtanden, såsom ett psykologiskt eller medicinskt utlåtande eller en motsvarande social utredning inhämtas.

För den pedagogiska utredningen ansvarar åtminstone den lärare som ansvarar för barnets förskoleundervisning, den ambulerande specialbarnträdgårdsläraren och dagvårdschefen eller undervisningschefen. Då utredningen görs konsulterar de instansen som undersöker barnet och har tät kontakt med medarbetarna på utbildningsverket.

Om man bedömer att barnet inte längre behöver särskilt stöd, ska ett beslut fattas om att stödet avslutas. Barnet övergår då till att få intensifierat stöd.

Den individuella planen för hur undervisningen ska ordnas (IP)

Tillsammans med vårdnadshavarna kommer man överens om att verkställa särskilt stöd och integrera det i barnets förskoleundervisning genom att utarbeta en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP). Den undervisning och det övriga stöd som ges barnet i enlighet med beslutet om särskilt stöd ska framgå av planen. Den individuella planen (IP) är ett pedagogiskt dokument som styr det systematiska verkställandet av beslutet om särskilt stöd. Den individuella planen beskriver målsättningar som rör elevens uppväxt och inlärning, förskoleundervisningens innehåll, pedagogiska metoder och vid behov övriga stödåtgärder. Då den görs drar man nytta av inlärningsplanen för barnets förskoleundervisning, planen för småbarnspedagogik och habiliteringsplanen. Planen innehåller de nödvändiga uppgifterna som behövs för anordnandet av barnets förskoleundervisning och stödåtgärder.

10.5 Förlängd läroplikt

Inom utbildningsväsendet fattas ett beslut om förlängd läroplikt i regel före barnet blir läropliktigt. Då fattas även beslut om särskilt stöd för barnet. Barn som omfattas av förlängd läroplikt har rätt att delta i förskoleundervisningen i två år. Det första året är vanligtvis förskoleundervisning som föregår läroplikten och det andra året barnets läropliktsenliga förskoleundervisning. Förskoleundervisningen som föregår läroplikten ordnas i regel i daghemmet. För ett barn inom en förlängd läroplikt ordnas det andra förskoleundervisningsåret som 6-åring i en specialklass i grundskolan.

I undantagsfall kan förskoleundervisningen även anordnas i daghemmet om det är motiverat på grund av barnets utveckling eller undervisningsarrangemang. Ett exempel på sådana undantagsarrangemang är att barnet inleder den grundläggande utbildningen i en grupp för allmän undervisning. Undantagsarrangemang diskuteras individuellt för varje elev.

10.6 Assistent- och tolkningstjänster

Ett barn som får förskoleundervisning har rätt att avgiftsfritt få sådana assistent- och tolkningstjänster som är en förutsättning för att hen ska kunna delta i förskoleundervisningen. Det stöd som assistenten ger kan riktas till ett enskilt barn eller till hela förskolegruppen.

Den läraren som ansvarar för förskoleundervisningen och assistenten planerar tillsammans hur stödet för lärande verkställs utgående från barnets och hela gruppens behov. Lärarens uppgift är att planera, stöda och handleda lärandet samt utvärdera barnets och hela gruppens lärande och arbete. Assistenten ska stöda barnet i att utföra enstaka uppgifter i anslutning till förskoleundervisning och habilitering enligt lärarens eller terapeuternas anvisningar. Omfattningen och typen av tolkning och assistans definieras individuellt tillsammans med övriga stödformer i barnets individuella plan (IP).

Helsingfors stad

Pärmbild: Jauri Laakkonen